

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

GASILEC

XLV

1

1941

UPRAVA LISTA RAZGLAŠA:

1. **Naročnina se je za l. 1941. povišala:** za člane gasilce na 25 din, za čete in župe na 30 din, za ostale na 40 din. Za inozemstvo stane list 60 din. Vsaka posamezna številka ali zvezek stane din 3'50. — Naročnino smo morali zvišati, ker so se občutno zvišali naši tiskarski stroški.

2. **Plačajte naročnino takoj,** da boste soudeleženi pri nagradnem žrebanju koncem februarja (glej objavo v lanski decembrski številki).

3. **Položnice smo vam priložili v decembrski številki.** Kdor pa položnice nima, jo dobi na pošti in naj nanjo napiše našo številko 17.250.

4. **Pri plačilih pišite imena in kraje čitljivo.** Če pošljete z eno položnico **naročnino za več naročnikov skupaj,** napišite na srednji del položnice zadaj imena naročnikov, za katere plačate.

UREDNIŠTVO RAZGLAŠA:

1. **Novosti v našem listu.** Letos bomo objavljali tudi važnejše **službene vesti in poročila iz posameznih žup.** S tem hočemo še bolj povezati našo slovensko gasilsko skupnost pa tudi morda olajšati delo župnim upravam in starešinam. V svojih poročilih in službenih objavah bodite kratki! Ne pošiljajte slik za objavo.

2. Kolikor bo prostor dopuščal, bomo objavljali tudi kratke dopise posameznih čet. Čete ali njihovi poslovalci naj pa res pišejo le o važnih in zanimivih dogodkih, toda tudi to na kratko!

3. Stolpec **»Za spomin«** ostane še nadalje. Objavljali bomo v njem tudi slike umrlih gasilcev. Toda slike morajo biti dobre, jasne, da jih bo mogoče objaviti. Slabih slik ne bomo priobčevali, kakor jih do sedaj nismo.

Kvalitetni pisalni stroj

„TORPEDO“

pisarniški, potovalni in knjigovodstveni

Torpedo z o. z. Ljubljana

Miklošičeva cesta 18 - Telefon 35-56

Hranilnica Dravske banovine

Centrala: Maribor

Podružnica: Celje

Sprejemamo vloge na hranilne knjižice in tekoči račun proti najugodnejšemu obrestovanju. Dajemo vsakovrstna posojila. Izvršujemo vse v denarno stroko spadajoče posle točno in kulantno. — Za vse vloge pri nas jamči Dravska banovina z vsem svojim premoženjem in vso davčno močjo.

Umrli je mož . . .

Ni prazna beseda, ko rečemo, da nam je zastal dih, ko smo zvedeli za nenadno smrt dr. Antona Korošca. Slovenija je v tistih dneh po 14. decembru l. 1940. žalovala in še danes žaluje za svojim največjim sinom. Slovenija je v sredo, 18. decembra preteklega leta, morala vrniti materi zemlji

zemeljske ostanke moža, ki je cesarjem in kraljem in velikim narodom povedal, da živi na svoji zemlji samobiten narod Slovencev.

S smrtjo dr. Korošca je odšla iz naše sredine osebnost, ki je polnih 35 let gradila usodo slovenskega naroda. V dogodkih, ki so se dogajali v teh letih, je dr. Korošec igral odločilno vlogo v razvoju našega naroda, naše države, da, cele Evrope.

Bil je brez dvoma mojster, ki mu ga je težko najti enakega. Bil je splošno in povsod doma, dorastel vsaki situaciji, prilagodil se vsakim razmeram, ker je imel tisto redko lastnost, gledati v prihodnost in slutiti dogodke, ki pridejo. Politik in državnik kakor je bil, pa je vedno iskal pota in sredstva, da zagotovi svojemu slovenskemu narodu prostor pod svobodnim soncem ter pravice na tem prostoru in na soncu.

V najtežjih in najusodnejših razmerah je znal ustvariti in obdržati življenjski prostor Slovencev, ki so brez ozira na svojo številčno moč ravno po njegovih talentih bili odločilni činilec v političnemu ustvarjanju srednje Evrope. V odločilnih trenutkih in v vseh usodnih časih smo pa Slovenci skoraj vedno soglasno stali za njim. V takih trenutkih in usodnih časih so bile zbrisane med nami vse politične in domače razlike, videli smo v dr. Korošču svojega človeka, skupnost vseh svojih pozitivnih narodnih lastnosti: treznost presojanja položaja, solidno delo in ustvarjanje, sposobnost organiziranja ter brezmejno vdanost svoji rodni zemlji.

Ohraniti svoj narod skupen, enoten in zagotoviti mu njegov samobitni razvoj, to je bil cilj Koroščevega prizadevanja. Temu svojemu cilju

se ni nikdar izneveril. Kot kmečki sin, kot duhovnik, ki je imel priliko spoznavati težnje, potrebe in možnosti slovenskega naroda, je pred 35. leti stopil v praktično politično življenje kot poslanec v štajerskem deželnem zboru, kmalu nato pa v dunajski parlament. Politični mojster se je kmalu pokazal, znašel se je na dunajskem dvornem terenu, v politični raznolikosti dunajskega državnega zbora, pa tudi na domačih tleh. Že takrat je bil takšen, kakršen je ostal potem do konca svojega življenja: hladnokrvni ustvarjalec, ki vleče nase nasprotnikovo sovraštvo in njegove udarce, ki pa zgrinja na sebi vse brezmejno zaupanje svojih pristašev. Če so njegovi politični predniki in sodelavci ustvarili slovensko politično organizacijo, je dr. Korošec zbral vse narodne sile ter jih spretno postavil v promet in najkoristnejše naložil. Med svetovno vojno 1914—1918 so mu slovanski narodi v habsburški monarhiji priznali vodstvo. Ustanovil je jugoslovanski klub v dunajskem državnem zboru, bil je njegov predsednik ter je enodušno sprejel sodelovanje z zastopniki Hrvati. Sad tega sodelovanja je bila znamenita majniška deklaracija od 30. maja 1917, kjer je jasno in nedvoumno postavljena zahteva po združitvi vseh južnih Slovanov v samostojno državno telo, ki bi bilo brez vsakega tujega gospodstva zgrajeno na demokratični podlagi. Majniška deklaracija je bila mrtvaški zvon habsburški monarhiji.

Tiste dni je postal dr. Korošec markantna osebnost evropske politike. Pri ustvarjanju nove jugoslovanske države je kot predsednik narodnega veća odšel v Ženevo in tam 9. XI. 1918. sklenil »Ženevsko deklaracijo«. Ta ženevska deklaracija pa ni mogla priti k življenju. Za koга drugega bi tak neuspeh najbrž bil težek udarec, toda dr. Korošec je vedno znal premagati tudi neuspehe, ki ga niso mogli spraviti s poti do cilja, po kateri je hodil. Noben neuspeh ga ni zmedel in omajal.

V 20 letih skupne države južnih Slovanov je bil dr. Korošec nekaka vsebina njene politike in to ne glede, ali je bil član vlade ali pa eden opozicijskih voditeljev. Politična gesla in sistemi so imeli zanj manjšo važnost. Poznal pa je važnost resničnosti. Razne oblike ureditve države je po svoje sprejemal, se jim včasih navidezno tudi prilagodil, vendar je imel pred očmi vedno svoj končni cilj: čimbolj tesno združiti sile slovenskega naroda. Vsako geslo, vsako sredstvo za dviganje interesov Slovenije je bilo dobro. Njegovi nasprotniki v politiki so njegove taktične poteze večkrat razglašali za nedoslednost. V resnici se je za temi spremembami skrivala železna doslednost: zagotoviti življenjske interese Slovencev v skupnosti s Srbi in Hrvati in da le v tej skupnosti leži varen obstanek slovenskega naroda.

V tri stvari je dr. Korošec veroval, ki bodo Slovincem zagotovile življenje. Prvo je krščanska vera, ki je porok moralne moči ljudstva; drugo je narod, ki mora dobiti vse svoje pravice; tretje pa je država, ki naj oboje varuje in zagotovi narodu življenje. Njene (državne) meje se lahko po besedi dr. Korošca samo še razširijo.

Mi smo žalovali in žalujemo za njim. Žalovali pa bomo le zato, ker je usahnil studenec, iz katerega smo zajemali moč svojega narodnega življenja. Vera, ki jo je imel on, bo morala priti tudi v nas. Če je usahnil vir, ga moramo najti globlje, v nas samih. Toliko časa bomo kopali, da bomo prišli do pijače, ki nas bo poživljala pri obnovi in okrepitvi oslabilih moči. Slava dr. Korošču!

Službene vesti

Vesti starešinstva Gasilske zveze

Iz 84. seje zvezinega starešinstva dne 25. nov. 1940. — Po opravljenih formalnostih in po odobritvi zapisnika zadnje seje sta bili sprejeti poročili o tajniškem in blagajniškem poslovanju.

Minister za telesno vzgojo naroda je potrdil delegate vseh zajednic za upravo Gasilske zveze, razen delegata župe za Beograd-Zemun-Pančevo. (Glej notico v današnjem listu iz hrvaškega gasilskega strokovnega lista! — Opomba uredništva.)

Za zastopnika zveze mest v upravi Gasilske zveze je bil imenovan Savalijević Konstantin iz Beograda.

Odobreno je bilo poročilo iz skupščine Gasilske zajednice zetske banovine ter potrjena izvoljena osrednji in nadzorni odbor. Tudi proračun za tekoče leto je bil potrjen.

Industrijski gasilski četi »Jugočeške« v Kranju je odobren predložen znak na rokavih gasilske uniforme.

Pri vojnem higienskem zavodu v Beogradu bo že III. tečaj za učitelje vojnega gasilstva. Tečajniki bodo dobili povrnjene stroške, ki so jih imeli s tečajem, od ministrstva za telesno vzgojo naroda.

Zvezino starešinstvo gospodari brez odobrenega proračuna po dvanajstih letih, ki jih mora odobriti minister za telesno vzgojo naroda. Starešinstvo je zaprosilo, da se odobrijo dvanajstine za zadnje tri mesece tekočega leta.

Statistično poročilo je zvezino starešinstvo odobrilo, obenem pa sklenilo, da se zahtevajo statistični podatki od onih zajednic, ki jih še niso poslale.

Gasilska župa Beograd-Zemun-Pančevo je ponovno izvolila za starešino tov. Markovića Stevana in za svojega zastopnika v upravi Gasilske zveze. (Minister ni hotel Markovića potrditi za delegata in bi župa morala izvoliti novega. — Op. ur.) Zvezino starešinstvo bo predložilo ministrstvu, da Markovića potrdi za delegata.

Ista župa je predložila, kako naj se razdelijo podpore iz 4½% sklada četam na njenem področju. Starešinstvo bo predlog priporočilo ministrstvu.

Vesti starešinstva Gasilske zajednice

Nove gasilske čete. — Ministrstvo za telesno vzgojo naroda je odobrilo ustanovitev štirih novih čet, in sicer: p. g. č. Slov. Konjice, p. Slov. Konjice, župa Celje; p. g. č. Sv. Andraž v Slov. goricah, p. Sv. Andraž v Slov. goricah, župa Ptuj; p. g. č. Zavrč, p. Zavrč, župa Ptuj; ind. gas. četa Jugočeška, Kranj, župa Kranj.

Tako je številčno stanje vseh čet v naši zajednici 980.

Pregled zajednice po ministrstvu. — V pisarni Gasilske zajednice se je zgledal dne 28. XII. 1940 šef mobilizacijskega odseka ministrstva za telesno vzgojo naroda g. Jovanović in pregledal delo in poslovanje Gasilske zajednice v pogledu zaščite pred letalskimi napadi, ker rabi podatke za poročanje o delu gasilstva na tem polju. Ogledal si je vse spise, učila, statistiko predavanj in tečajev, našo zadrugo in vse, kar je v zvezi s pasivno zaščito. O celotnem poslovanju naše zajednice, oziroma o delu slovenskega gasilstva se je zelo povoljno izrazil.

Tehnični nabavni pogoji. — Tehnični odsek Gasilske zajednice proučuje tehnične nabavne pogoje in istočasno se je sestavila tudi 5 članska komisija za sestavo Vadnika za orodne vaje.

Učni pripomočki za samarijanske tečaje. — Na predlog samarijanskega odseka sklene osrednji odbor kompletirati en zaboj z vsemi učnimi pripomočki za samarijanske tečaje, ki bo služil župam za nazorna predavanja pri tečajih.

Nova izdaja »Samarijana«. — Ker je zaloga knjižice »Samarijan« pošla, bo zajednica izdala novega »Samarijana« z nekaterimi korekturami in izpopolnitvami v nadaljnjih 3.000 izvodih.

Diplome za samarijanske izpite. — Gasilska zajednica je založila pravilne diplome za položene samarijanske izpite; diplome se dobe pri Gasilski zajednici po 9 din za komad.

Tečaji za vaditelje mladih gasilcev. — Predvidoma bo v mesecu februarju priredila Gasilska zajednica 2 dnevni mladinski tečaj za vaditelje vseh žup, na katerem bi se poleg teoretskega pouka ter o delu mladinskih odsekov vobče predelavale tudi vaje za naraščaj.

Referenti za mlade gasilce pri župah. — Ponovno vabimo vse tov. župe, da nujno imenujejo v svojih župah referente za mladinsko delo.

Sklenjeno je bilo tudi, da naj **mladi gasilci pod 14 leti ne delajo mokrih vaj ali vaj z motornimi brizgalnami in lestvami**, da se preprečijo nesreče, dočim naj se naraščaj nad 14 let v prednjem vadi pod nadzorstvom članov-gasilcev.

Gasilska zajednica bo tudi skušala nabaviti **epidiaskop s slikami**, ki bi služil za **pouk na predavanjih o gasilstvu**.

Na podlagi svoječasnega sklepa osrednjega odbora morajo biti vsi člani župskih uprav naročniki »Gasilca«. Na predlog tiskovnega odseka se sklene, da **zastopnikov oblasti ni smatrati za naročnike, če lista ne plačajo sami osebno**. Izvoljeni člani župskih uprav pa morajo biti naročeni na list osebno. Ako pa je naročila župa list za člane svoje uprave, potem odgovarja za plačilo naročnine župa sama.

Osrednji odbor je po predlogu tiskovnega odseka tudi razpravljao o vsebini in obsegu »Gasilca« v bodočem letu. Med drugim je bilo sklenjeno, da bo prinašal list Gorjančev članek »O naših strojih«, ki bo potem tudi ponatisnjen kot nadaljevanje člankov, ki jih je pisal ing. Hrovatin. Nadalje se bo obravnavalo aktualno vprašanje v »Gasilcu« o preskrbi z vodo in pa o načinih kemičnega gašenja. »Gasilec« naj bi tudi objavljao službeno tehnične pogoje za izdelovanje in nabavo gasilskih oprem ter deloma Vadnik za orodje.

»Gasilec« bo objavljao tudi službene vesti posameznih žup, da se bolj poživijo delo v župah in istočasno pospeši tudi večjo iniciativnost v posameznih župah. Za tehnično kakor tudi samarijansko in mladinsko delo bo poleg službenih vesti in vestnika za pasivno zaščito stalno rezerviran poseben prostor.

Osrednji odbor tudi sklene, da se takse za zajednična odlikovanja zvišajo za 5 din.

Naročnina za list se je morala povišati: za člane gasilce na 25 din, za čete in župe na 30 din, za vse druge na 40 din. Za inozemstvo 60 din.

Izveček iz določil o tehničnih nabavnih pogojih za nakup motornih brizgaln

1. Prenosne motorne brizgalne (agregati) se izdelujejo v treh tipih, in sicer: A, B, C.

2. V tip A so uvrščeni agregati z motorjem učinka do 10 KS;

v tip B so uvrščeni agregati z motorjem učinka od 10—20 KS;

v tip C so uvrščeni agregati z motorjem učinka od 20—36 KS.

3. Dopustna teža praznega agregata tipa A sme znašati največ 100 kg, tipa B 145 kg in tipa C 185 kg.

4. **Motor:** dvo- ali štiritačni na dobro vodno ali zračno hlajenje. Pri tipu A sme imeti največ dva, pri ostalih tipih pa vsaj dva valja. Vsak motor mora biti opremljen z dobrim glušnikom iz nerjaveče snovi. Dvotaktni motor sme porabiti na uro največ 450 g, štiritačni pa 300 g za vsako konjsko silo goriva in maziva. Rezervar za gorivo naj vsebuje goriva za 2 uri dela pod polno obtežbo.

5. **Brizgalna:** Centrifugalna z vsaj dvema stopnjama za zvišanje pritiska, naj bo iz zlitine, ki ne rjavi in ki je odporna tudi proti morski vodi.

Pri poskusnem pritisku, ki je za 50 % višji od največjega pritiska, ki ga lahko brizgalna proizvaja, se ne smejo pokazati škodljive posledice.

6. **Os** je lahko iz enega kosa (za brizgalno in motor) ali pa sklopljena s fiksno, elastično sklopko. Narejena mora biti iz specialnega nerjavečega jekla.

7. **Ležaji** naj bodo krogličasti prvovrstnega izdelka znane tovarne.

8. **Tlačne odprtine:** Pri tipu A ena, pri ostalih dve. Opremljene so z ventilom z vzvratno zaklopko in priključkom na predpisano spojko $\varnothing$ 52 mm. Brizgalne, ki oddajajo nad 1200 l/min, pa morajo imeti dva priključka s predpisanimi spojkama $\varnothing$ 75 mm in redukcijo na $\varnothing$ 52 mm.

9. **Sesalna odprtina:**

Tip A (izpod 6 KS): okrogli navoj DIN 405 60 mm premera, notranji premer cevi 52 mm.

Tip A (nad 6 KS): okrogli navoj DIN 405 85 mm premera, notranji premer cevi 64 mm.

Tip B: okrogli navoj DIN 405 100 mm premera, notranji premer cevi 70 mm.

Tip C: okrogli navoj DIN 405 120 mm premera, notranji premer cevi 102 mm.

10. **Pokrovi:** Vse sesalne in tlačne odprtine naj imajo pokrove, ki so pritrjeni z medeninasto verižico.

11. **Pomožne odprtine:** Vsaka brizgalna mora imeti posebne odprtine za izpuščanje in nalivanje vode.

12. **Priključek naprave za peno:** Vsaka brizgalna naj bo prirejena tako, da se da naknadno priključiti naprava za proizvodnjo pene.

13. **Tlakomer in vakuummeter:** Pri tipu A naj bo mano-vakuummeter, pri ostalih pa vakuummeter in manometer (s skalo po $\frac{1}{2}$ atm in obsegom za 5 atm nad najvišjim možnim pritiskom brizgalne).

14. **Dalazmožnost brizgalne:** Najmanjši učinki, ki jih mora doseči brizgalna pri sesalni višini 2.5 m in prenosni daljini 20 m z negumiranimi konopljenimi tlačnimi cevmi:

Tip	Količina vode pri prostem izteku iz ene cevi	Pri ustniku 14 mm		Pritisk na kontrolnem manometru pri zaprtih ventilih
		Izmerjena količina vode	Pritisk na ustniku	
A	400 l/min	210 l/min	4 atm	12 atm
B	700 l/min	390 l/min	10 atm	18 atm
C	1150 l/min	440 l/min	13 atm	22 atm

Razlika med izmerjeno količino vode in izračunano (po obrazcu $Q_1 = 0,208 \times d^2 \times \sqrt{10 P_k \times K}$, če je d premer ustnika, P_k pritisk na kontrolnem manometru in K za ustnike od $\varnothing 6-15$ mm 0,98, za večje pa 0,99) ne sme biti večja od 3 %. Število okretov motorja v minuti ne sme presegati pri prostem izteku 3400, pri zaprtih ventilih pa ne 5000.

Koristni učinek brizgalne (η), ki ga izračunamo po obrazcu $\eta = \frac{Q \times 10 \times P_k \times 100}{75 \times 60 N_k}$ v % (če je Q količina vode, P_k pritisk v atm na kontr. manometru in N_k število konjskih sil) ne sme biti manjše od 55 %, če vzamemo srednjo vrednost vseh dobljenih podatkov pri ustnikih $\varnothing 8$ do 20 mm.

15. Sesalna zmožnost: Iz 7.5 do 8 mm globine (od gladine vode do osi brizgalne) mora nasesati brizgalna voda v vsaj 40 sek. Pri preizkušnji sesanja na suho, kjer je nameščena ploščica z vakuumetrom na kraju celega sesalnega cevovoda, mora pokazati vakuumeter vsaj 570 mm živo-srebrnega stolpca. Kazalec ne sme pasti po 3 minutah več kot za 30 mm.

16. Rezervni deli, pribor in orodje, ki ga je treba dobaviti k brizgalnam, je razvidno iz pogodbe, objavljene v številu 10 »Gasilca« let. 1940, str. 279.

17. Ves agregat naj bo prebarvan z obstojno rdečo emajlno barvo, motor in podnožje s črno, rezervar za bencin pa ostane nebarvan. Naziv čete naj bo napisan na rezervarju. Na vsak agregat mora dobavitelj pritrditi z zakovicami medeninasto ploščico s sledečimi podatki:

Naziv tovarne: Št. brizgalne Tip
Štev. motorja Tip Učinek motorja v KS Štev. okretov/min. Normalni učinek brizgalne: lit/min. pri atm. Maksimalni pritisk: atm. Preizkušeno dne kontrol. štev.

18. Preizkušnja: Poleg podatkov po točki 14. mora komisija paziti še na sledeče:

- motor in brizgalna morata delovati brezhibno;
- motor mora vžgati v najkrajšem času;
- brizgalna in sesalne cevi morajo gostiti popolnoma;
- vrednost motorja in brizgalne z ozirom na kakovost porabljenih surovin in izdelava.

Pri preizkušnji mora strojnik pognati stroj v tek in delati le to, kar mu komisija naroči, sicer pa se mora oddaljiti od brizgalne vsaj za 2 m in se ji približati le s privoljenjem komisije.

Seznam gasilcev, ki so bili odlikovani od Gasilske zajednice Dravske banovine

(V nadaljevanje str. 281 »Gasilca« št. 10 iz l. 1940)

A. Za posebne zasluge (z zlatim križcem)

Priimek in ime	Čin	Prost. gas. četa	Župa
Seidel Adolf	čast. predsednik	Vseslov. gas. zveze	Praga

B. Za požrtvovanje (s srebrnim križcem)

Avsec Franc	predsednik	Zidani most	Laško
Adamič Martin	član	Šmartno pri Litiji	Litija
Brus Karol	predsednik	Hotedršica	Logatec
Dr. Frelih Ivo	član uprave	Ljubljana-mesto	Ljubljana-mesto
Fresel Štefan	poveljnik	Hrastnik	Laško
Flisek Viktor	tajnik	Šmartno pri Litiji	Litija
Garbas Jože	predsednik	Polica	Litija
Golob Ivan	predsednik	Kostrevnica-Lup.	Litija
Groboljšek Ivan	član nadzor. odb.	Jablanška dolina	Litija
Hočevnar Janko	preds. nadz. odb.	Zagorje ob Savi	Litija
Juh Franc	oddelni vodja	Ljubljana-mesto	Ljubljana-mesto
Jakoš Anton	poveljnik	Zidani most	Laško
Križanič Franc	tajnik	Vel. Polana	Dol. Lendava
Kopač Albin	blagajnik	Ljubljana-mesto	Ljubljana-mesto
Kavzar Stanko	povelj. namest.	Hrastnik	Laško
Knez Jože	predsednik	Dobovec	Litija
Leskovšek Štefan	blagajnik	Letuš	Celje
Miglič Franc	poveljnik	Stična	Litija
Mrzelj Janez	predsednik	Polšnik	Litija
Oblak Anton	predsednik	Vrbje	Celje
Oštir Franc	član	Letuš	Celje
Pritekelj Anton	rezer. član	Ljubljana-mesto	Ljubljana-mesto
Ing. Perko Nace	član uprave	Ljubljana-mesto	Ljubljana-mesto
Podržaj Simon	član	Iška vas	Ljubljana-okol.
Podobnik Ignacij	član nadzor. odb.	Stična	Litija
Pogačar Janko	tajnik	Dobovec	Litija
Pajk Jože	vodja samar. ods.	Višnja gora	Litija
Dr. Rus Mavricij	član uprave	Ljubljana-mesto	Ljubljana-mesto
Repin Ignacij	predsednik	Rimske toplice	Laško
Špilak Štefan	predsednik	Vel. Polana	Dol. Lendava
Tomazič Ivan	rezer. član	Ljubljana-mesto	Ljubljana-mesto
Ule Anton	tajnik	Zagorje ob Savi	Litija
Vauda Ignacij	poveljnik	Ptuj	Ptuj
Vidmar Janko	orodjar	Ljubljana-mesto	Ljubljana-mesto
Zupančič Alojz	predsednik	Kriška vas	Litija

Iz Gasilske zveze

»Vatrogasni vjesnik«, ki ga izdaja Gasilska zajednica hrvatske banovine, je v svoji 10. številki lanskega leta objavil članek starešine Žagarja Stanka, v katerem je med drugim povedano sledeče:

Gasilska zveza v Beogradu še vedno ni preživela svoje krize, ki še traja. Vzroki te krize so jasni, če je znana moč gasilstva po posameznih zajednicah in pravice posameznih zajednic po številu delegatov v zvezi.

Hrvatsko gasilstvo predstavlja s svojimi 36.420 člani (po stanju 31. decembra 1939) 42 %, slovensko pa z 31.249 člani 36 % vsega gasilstva v Jugoslaviji. Vse druge zajednice v državi skupaj imajo (po stanju 31. decembra 1939) le 19.048 članov ali 22 %. V zvezini upravi so pa hrvatski in slovenski gasilci zastopani s po 4 delegati, skupaj torej z 8 delegati in tudi ostale zajednice imajo skupaj 8 delegatov. Vseh 67.669 hrvatskih in slovenskih gasilcev ima torej v zvezi toliko zastopnikov kot 19.048 gasilcev iz ostalih delov države. To pa še ni vse.

V upravi Gasilske zveze imajo svoje zastopnike razna ministrstva in zveza mest. Raznih teh zastopnikov je 6 (šest). Po številu delegatov v zvezini upravi predstavljajo Hrvati in Slovenci po 18 %, skupno torej 36 %, delegati ministrstev 27 %, ostale zajednice s svojimi delegati pa več ko 36 %. Jugoslovansko gasilstvo ima svoje zdrave temelje v hrvatskem in slovenskem gasilstvu; hrvatsko in slovensko gasilstvo predstavlja 78 % jugoslovanskega gasilstva, v zvezini upravi ima pa le 36 % oblasti.

Nadalje se pravi v članku, da so v nekaterih zajednicah tla za gasilstvo neplodna. Gasilstvo v tistih zajednicah mora najprej preboleti tako zvane otroške bolezni, če se hoče enkrat postaviti na lastne noge. V teh zajednicah je gasilstvo bolj na papirju, vendar ravno te zajednice odločajo v gasilski zvezi. Kako je mogoče pričakovati od organizacije, v kateri ima oblast manjšina, v kateri imajo oblast najmanj sposobni, kak napredek? Taka organizacija je Gasilska zveza v Beogradu; kako more ona uspešno delovati, kako ne bi v njej stalno vladala kriza?

Vemo, da je dobro organizirano in dobro opremljeno gasilstvo v primeru vojne prav tako važno kakor vojaške edinice, zato nam v času, ko se okoli nas vrti vojni ples, ni vseeno, ali je naša najvišja gasilska organizacija sposobna zadostiti svojim dolžnostim ali ne.

Gasilstvo hrvatske in dravske banovine se je v načelu sporazumelo, pravi starešina hrvatske Gasilske zajednice, s pooblaščencom ostalih Gasilskih zajednic o bodočem delu. Dvoje je možno: a) dati v zvezi vsaki treh skupin toliko oblasti, kolikor moči ima, ali b) v Gasilski zvezi vse pravice in vse dolžnosti deliti na tri enake dele, to je na hrvatsko, slovensko in srbsko gasilstvo. Drugi način je mogoče izvesti šele, ko bo država razdeljena na odgovarjajoče tri banovine. Preostane torej način, da se oblast v Gasilski zvezi razdeli na vse zajednice po njihovi dejanski moči. — Zastopniki posameznih ministrstev naj imajo, če je že potrebno, v zvezini upravi le posvetovalen glas.

Sedanje stanje v Gasilski zvezi ni zdravo; na popolnoma nenaraven način se ustvarja v njej večina. Oспорava se župi Beograd-Zemun-Pančevo pravico, da jo zastopa v zvezi mož, ki je dober gasilec, dober Srb in od svoje župe soglasno izvoljen. S posredovanjem se pri pristojnem ministru doseže, da ga ne potrdi za delegata v Gasilski zvezi. Ponovna skupščina

iste župe spet izbere istega Markovića za delegata. In se zopet pojavijo delegati nekih zajednic pri pristojnem ministru in poskušajo preprečiti potrditev Markovićevo. In zakaj se tako postopa? Ker je Marković kot Srb in kot gasilec razumel težnje hrvatskega in slovenskega gasilstva, težnje hrvatskega in slovenskega naroda. Razumel je, da je samo s složnim delom Srbov, Hrvatov in Slovencev mogoče doseči zavidne uspehe tudi v gasilstvu.

V članku je končno povedano: čeravno ima minister pravico po svoji razsodi potrditi ali ne potrditi delegate za upravo Gasilske zveze, ki so jih izvolile zajednice, vendar bodo Hrvati morebitno nepotrditev Markovića smatrali ne samo da ni modra in diplomatska, ampak da je to tudi odkrit napad na slogo Srbov, Hrvatov in Slovencev na gasilskem polju.

Gornji izvleček iz Žagarjevega članka v »Vatrogasnem vjesniku« smo objavili, ker se tudi pri nas vedno bolj množe vprašanja, zakaj Gasilska zveza ne deluje, kakor bi lahko in kakor bi bilo potrebno. Uredništvo našega lista za to objavo ni bilo od nikogar pooblaščen, prepričano pa je, da more le dobro služiti stvari, če se resne in tehtne besede starešine hrvatskih gasilcev tudi pri nas izvejo.

PREKLIC

Podpisani odbor prostovoljne gasilske čete na Vinici, delujoč leta 1933., preklicuje vse laži, ki jih je govoril naš društveni delegat v našem imenu na župnem občnem zboru v Črnomlju o bivšem načelniku te čete g. Rudolfu Kavčiču, šolskemu upravitelju na Vinici. S tem obžalujemo to dejanje in ga prosimo, da nam oprosti.

Uprava prostovoljne gasilske čete na Vinici 8. novembra 1940.

»ROTEKS«

TEKSTILNA INDUSTRIJA A. D. BEOGRAD

TVORNICA MARIBOR

Gasilskim četam v opozorilo!

PRODAMO popolnoma dobro ohranjen avtobus znamke BUICK, z motorjem BUICK starejše konstrukcije, s 27 usnjenimi sedeži ter s kompletnimi uporabnimi pnevmatikami (2 Dunlopp štev. 32/6. 5, 3 Continental 32/6. 5 in 1 Pirelli).

Vsa pojasnila dobite pri

Gostilničarski pivovarni d. d. Laško

Izkaz od 1. julija do 31. decembra 1940 umrlih članov »Samopomoči«: Alojzij Vdovič, roj. 1885, p. g. č. Urec, umrl 5. julija; Jakob Tišlar, roj. 1891, p. g. č. Slovenj Gradec, umrl 6. julija; Josip Kosi, roj. 1908, p. g. č. Maribor-mesto, umrl 10. julija; Stanko Trbovc, roj. 1910, p. g. č. Laško, umrl 17. julija; Ivan Bizjak, roj. 1869, p. g. č. Smartno ob Paki, umrl 7. septembra; Jakob Ozmec, roj. 1861, p. g. č. Središče ob Dravi, umrl 12. oktobra; Ferdo Fischer, roj. 1902, p. g. č. Slov. Gradec, umrl 2. novembra; Karel Lovrenčič, roj. 1865, p. g. č. Ljubljana, T. t., umrl 8. decembra; Rudolf Brudar, roj. 1904, p. g. č. Novo mesto, umrl 10. decembra. — Od ustanovitve »Samopomoči« do 31. decembra 1940 je umrlo 617 članov, od 616 se je plačalo dedičem skupaj 1.363.151 din na posmrtninah. Uprava »Samopomoči« poziva ponovno včlanjene čete, naj pošljejo ob sporočilu smrti člana — razen »Mrtvaškega lista«, tudi njegovo »Člansko izkaznico« (novi »Pravilnik«) in po izplačilu posmrtnine dedičem tudi njih potrdilo, da so prejeli denar. Z gasilskim pozdravom »Na pomoč!«

Uprava »Samopomoči«.

ZA SPOMIN

Hlupar Ivan

(Pgč. Stranska vas-Krupa) Nepričakovano se je pojavila dne 8. VIII. 1940 žalna zastava na našem gasilskem domu in označevala žalostno vest, da je smrt vzela našega priljubljenega in požrtvovalnega predsednika in

Gorjanc L:

Gasilno orodje

D. Motorne brizgalne

Vso opremo in orodje, s katerim razpolaga gasilstvo, uporabljamo s pridom le tedaj, če rokuje z njim izvežbana roka. Zato mora vsak gasilec dobro poznati sestavo in delovanje vseh strojev in pripomočkov, ki so gasilstvu na razpolago.

Tu hočem predvsem seznaniti vsakega posameznika s sestavo, delovanjem in nego motornih brizgaln, ki se tako privatno kakor tudi v gasilstvu vedno bolj uporabljajo.

Motorna brizgalna ima v glavnem dva dela:

1. centrifugalno črpalko in
2. pogonski stroj.

Centrifugalna črpalka je v tem primeru gasilno orodje, s katerim črpamo vodo iz nižje ležečega rezervoarja, potoka ali vodnjaka ter jo nato po dovajalnih in napadalnih (tlačnih) ceveh potiska (tlači) na požarišče z določeno hitrostjo in določenim pritiskom.

Motor je priprava, ki spreminja toplotno energijo bencina v mehanično delo, potrebno za pogon centrifugalne črpalke.

Za pogon centrifugalne črpalke uporabljamo v gasilstvu predvsem dvo- ali štiristaktni bencinski motorje. Bencinski motorji imajo lahko eden, dva ali več valjev na vodno ali zračno hlajenje.

1. Centrifugalne črpalke

Centrifugalne črpalke delimo:

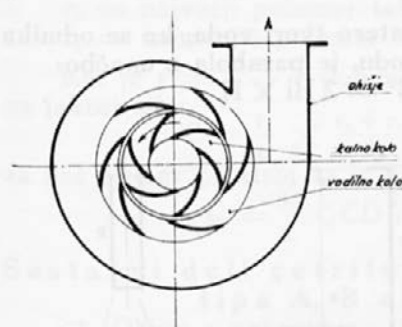
1. z ozirom na število tekalnih koles na skupni osi na: enostopne in večstopne centrifugalne črpalke.

2. z ozirom na dosegljiv pritisk in na množino vode v litrih na minuto. Gasilska zveza je razdelila centrifugalne črpalke, odnosno motorne brizgalne na tri tipe:

Tip	Učinek motorja	Vode pri prostem izteku v 1 minuti	Najvišji pritisk pri zaprtih ventilih	Pri ustniku Ø 14 mm		Najvišja dopustna teža agregata
				P	Q	
A	do 10 KS	400 l	12 atm	4 atm	210 l	100 kg
B	10-20 KS	700 l	18 atm	10 atm	390 l	145 kg
C	20-30 KS	1150 l	22 atm	13 atm	440 l	185 kg

V podrejene svrhe uporabljamo tudi centrifugalne črpalke lažje izvedbe:

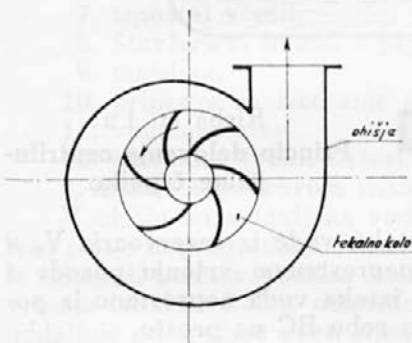
a) centrifugalne črpalke s tekalnim kolesom v polžastem ohišju (risba št. 1);

Risba št. 1:
Centrifugalna črpalka samo s tekalnim kolesom

b) centrifugalne črpalke s tekalnim in vodilnim kolesom v polžastem ohišju (risba št. 2).

Centrifugalne črpalke tipa A, B in C imajo vgrajena tekalna, vodilna kolesa in pregrade v osredotočenem ohišju (risba št. 20).

Risba št. 2:
Centrifugalna črpalka samo s tekalnim vodilnim kolesom

Princip delovanja centrifugalne črpalke

Preden preidemo k opisu sestavnih delov in delovanja, si oglejmo najprej princip delovanja centrifugalne črpalke (risba št. 1a).

Posodi V_1 in V_2 sta med seboj po cevi P komunikacijsko zvezani. Vodna gladina je prvotno v obeh posodah na enaki višini. Os O je s posodo V_2 trdno zvezana. Na koncu osi se nahaja jermenica J. S pomočjo jermenice zavrtimo posodo V_2 , napolnjeno do višine V z vodo. Pri vrtenju posode V_2 se voda vedno bolj oddaljuje od sredine proti obodu tako, da se vsa voda zbira v vodnem vencu, ki sili vedno bolj navzgor. Pri nadaljnjem dotoku vode po cevi R v posodo V_1 in nato po cevi P v

častnega člana Hluparja Ivana. Pokojnik je bil rojen 19. VIII. 1863. V četo je stopil 23. VIII. 1931 in je bil pri prvi seji izvoljen enoglasno za predsednika, kar je ostal nepretrgano do svoje smrti.

Pokojnika je odlikovala gasilska zajednica s srebrnim križcem za požrtvovanje, na kar je bil zelo ponosen.

Na njegovo spodbudo si je četa l. 1932. postavila gasilski dom, l. 1934. pa nabavila svojo motorno 18 Ks močno brizgalno, h kateri nam je tudi sam prispeval lep dar.

Kako je bil mož priljubljen, se je pokazalo pri pogrebu, ko ga je spremljala velika množica domačinov in gasilci sedmih gasilskih čet.

Bolestno se zbirajo naše misli in spomini o priliki sej in zborovanj, kako je vzpodbujal pri vsaki seji in skupščini k marljivemu delu svoje tovariše člane. Prerano nas je zapustil in odšel, da se nam nikdar več ne vrne.

Počivaj v miru! Vsemogočni Ti naj bo plačnik!

Mulh Tone
(Pgč. Opčine)

Zalostno so zapeli zvonovi po dobrniški dolini in zaplakala je črna za-

stava iz stolpa gasilskega doma, ko se je raznesla vest, da se je smrtno ponesrečil pri vožnji naš tovariš Tone Mulh iz nekdanj slavne graščine Kozjek pri Dobrniču. — Njegov rojstni domek je še danes daleč na okrog znan. Tone pa je bil tudi blagi človek ter dober in zvest gasilec od ustanovitve pa do zadnjega dne.

Pred rojstno hišo se je od pokojnega poslovil tov. tajnik, ki je povedal nekako sledeče:

Nepričakovano Ti je božja previdnost pretrgala nit življenja. Res, da je težko v najlepši starosti 28 let zapustiti to dolino solz in oditi v večnost. Ker si bil pa na tem svetu dober za svoje starše, brate in sestre, ker si ljubil in delal z vso vmo za svoj rojstni dom, Ti bo dobrotni Bog gotovo dober plačnik. Naj Ti bo plačnik tudi za gasilsko delo, saj si pristopil takoj ob ustanovitvi v našo četo in do zadnjega dne bil priden in delaven.

Pri odprtem grobu je umrlemu govoril v slovo še predsednik naše čete.

Naj Ti Vsemogočni da prostor poleg našega patrona sv. Florjana!

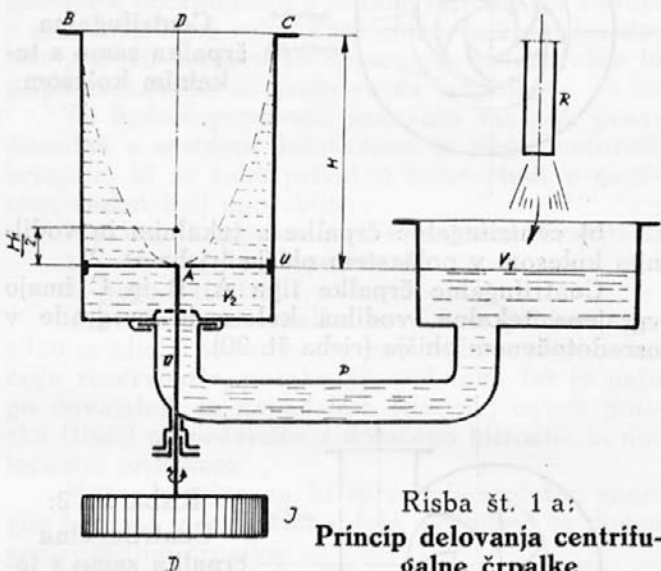
RAZNO

Gozdni požari na Dolenjskem. Ni ga menda kraja v Sloveniji, kjer bi se tako pogosto javljali požari na pašnikih, na pogozdenih parcelah in v gozdovih, kot se to dogaja v Suhi krajini in na Kočevskem. Ti požari nastajajo skoro brez izjeme iz malomarnosti; včasih kdo tudi namenoma požge zemljišče, na katerem raste zgolj grmovje in po šojah zasajeno hrastovje. Taka požganica ni primerna niti za pa-

posodo V_2 ter skozi luknjico A se zaradi vrtenja, odnosno centrifugalne sile, dviga toliko časa, da doseže višino H. To pomeni, da ima voda že gotov pritisk. Na vrhu ob robu B, C izstopa voda iz posode.

Oblika BAC, katero tvori voda, ko se odmika od sredine proti obodu, je parabola z enačbo:

$$DB^2 = 2 H_i \times H$$

Risba št. 1 a:
Princip delovanja centrifugalne črpalke

Pri stalnem dotoku vode iz rezervoarja V_1 v posodo V_2 in pri neprestanem vrtenju posode s pomočjo jermenice, izteka voda neprestano iz posode V_2 ob vrhnjem robu BC na prosto.

Zaradi centrifugalne sile se voda vedno bolj odmika od sredine proti obodu in istočasno dviga proti vrhu posode.

Na tem principu deluje centrifugalna črpalka. Razlika med obema je le ta, da se pri centrifugalni črpalci ne vrti obod, t. j. ohišje, temveč le tekalno kolo z lopaticami, ki je nameščeno v ohišju. Pri tem je važno predvsem to, da dobi voda krožno gibanje in s tem gotovo hitrost, katero s konstrukcijo centrifugalne črpalke lahko poljubno spreminjamo v pritisk.

Iz osnovne enačbe centrifugalne črpalke določimo centrifugalno silo tekalnega kolesa potrebno, da se voda dvigne po tlačni cevi.

$$C = m \times w_2 \times r$$

pri čemer pomeni:

C = centrifugalna sila

m = masa vode = $1/g$, če je $g = 9.81$ m/sek

w = kotna hitrost

r = srednji polumer tekalnega kolesa

r_2 = največji polumer tekalnega kolesa

r_1 = najmanjši polumer tekalnega kolesa

Ker je $r = \frac{r_2 + r_1}{2}$ dobimo matematični izraz za jakost sile:

$$C = \frac{1}{g} \times \frac{r_2 + r_1}{2} \times w^2$$

za naš primer po risbi 1a je centrifugalna sila:

$$C = \frac{1}{g} \times CD \times w^2$$

Sestavni deli centrifugalne črpalke tipa A, B ali C

1. Ohišje s pokrovom,
2. tekalna kolesa,
3. vodilna kolesa,
4. pregrade (vmesni obroči),
5. os z zažozdami, matico, krogličnim ležajem, tornim kolesom in sklopko,
6. tlačni priključki z vzratnimi zaklopkami,
7. izpustni ventil,
8. Štavferjevi lončki s pipo,
9. mašiljka,
10. priprava za izsesanje zraka,
11. vacuummeter,
12. tlakomer (manometer).

1. Ohišje s pokrovom (risbi št. 3. in 13).

V ohišju so vstavljena vodilna in tekalna kolesa z osjo in pregradami. V ohišju se pretaka voda iz tekalnih koles v vodilna kolesa. Voda se zaradi vrtenja tekalnih koles, odnosno centrifugalne sile, oddaljuje od sredine proti zunanemu obodu, in sicer le do notranje stene ohišja. Ohišje in tlačni pokrov prekineta nadaljnje gibanje vode v tej (radialni) smeri. Del hitrosti vode se ob notranjih stenah ohišja spreminja v pritisk.

Ohišje centrifugalne črpalke je izdelano iz čiste fosforbrona ali lahke kovine. Velika odpornost te kovine nudi poleg nerjavenja tudi to prednost, da so stene ohišja tanjše in je zato tudi teža tem manjša. Ohišje je ulito eno- ali dvodelno. Pri enodelnem ohišju se nahajajo vsa tekalna vodilna kolesa in pregrade v osredotočenem ohišju in je sesalni pokrov zaključni del ohišja. Pri dvodelnem ohišju pa se nahaja en del koles v zadnjem delu ohišja, drugi del koles pa se nahaja v sesalnem pokrovu, ki tvori obenem prvi del ohišja. Tekalno kolo, vodilno kolo in pregrada se imenujejo skup-

šo, pa tudi sicer ne nudi gospodarjem nobene koristi; dokazuje le, da ljudje ne mislijo niti za nekaj let naprej, ko lahko komiselno uničujejo grmovje in hrastove, ki bi se sčasoma zaraslo v lepe sestoje.

Nujno potrebno bi bilo, da oblastva preprečijo taka požiganja. Za krivce naj bi se določile stroge kazni. — Mesto nedoletnih otrok in pastirjev, ki pogosto povzročajo požare, naj trpijo kazni starši in gospodarji, ki se za svoje varovance premalo brigajo.

(Po »Gozd. vest.« 1940)

Angleška letala. Rusi z zanimanjem in menda tudi s strahom sledijo strašnemu boju med Nemčijo in Angleži. Sovjetski vojaški strokovnjak, major Vedeničev, je napisal v vojaški reviji »Rdeče zvezde« razpravo o angleški obrambi. Obrambno orožje je letalstvo, in sicer letala tipa »Spitfire« ter »Hurricane«. Ta letala so sijajna, imajo pa dve napaki, ki ju skušajo odpraviti: imajo majhen akcijski radij in tudi niso opremljene s topiči. Vendar pa kljub temu opravljajo svojo nalogo dobro.

Kako je organizirana obramba?

Letalska obramba je centralistična, kar si mi kaj lahko predstavljamo. Vsa poročila se stekajo na eno mesto, od koder prihajajo neposredno vsa navodila letalstvu in zapornim balonom. — Ta osrednja poveljniška postaja ima dva zemljevida Anglije, ki sta razdeljena v kvadratno mrežo. Vsak kvadrat te mreže ima električno žarnico. V trenutku, ko pride poročilo, da so se pojavila sovražna letala, zažgijo odgovarjajoče žarnice na

zemljevidu in napadalčevu pot zaznamujejo zaporedoma se prižigajoče se žarnice. Drugi zemljevid, ki ima tudi žarnice, samo da so različne barve, pa pokaže, kje in kdaj se udeležuje obramba. Samo tako se morejo letala s sovražnikom spoprijeti še prej, preden začne metati bombe na svoj cilj.

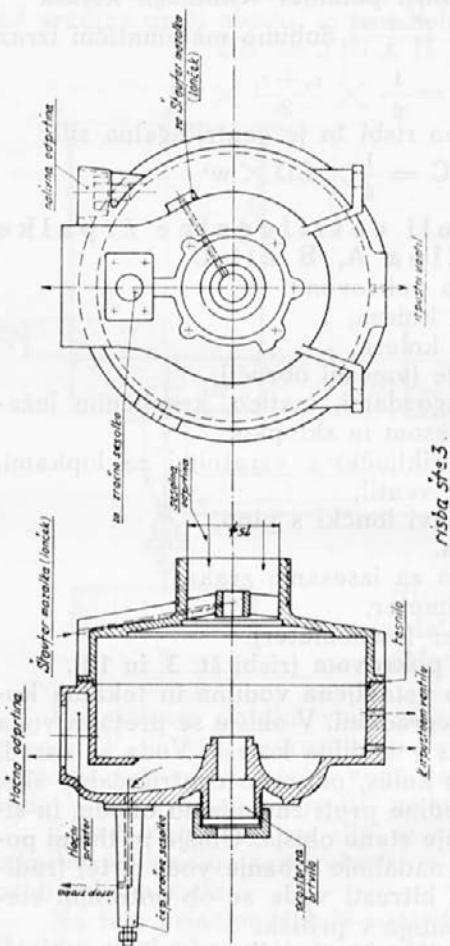
Različni načini napa-
dov:

Nemci se pri svojih napadih, da bi čim bolj cepili in oslabilo angleško obrambo, poslužujejo tudi raznih načinov. Včasih napadejo več važnih točk naenkrat in tako prisilijo angleško obrambo, da se razcepi. Ko se jim to posreči, če se jim, osredotočijo vse svoje sile in napadejo samo eno točko. Včasih pa napadajo nemška letala v strmo-glavem poletu in tako zaradi nestalnosti napadov utrujajo sovražno obrambo.

Letalstvo angleškega obalnega poveljstva je v stalni pripravljenosti. Dejansko se letalske bitke začno že na obali. — Te bitke pa se stalno spreminjajo. Angleži imajo bombnike, ki so opremljeni s topovi in prekašajo v brzini nasprotna letala.

Tudi protiletalsko topništvo so reorganizirali. Angleži so nekaj časa imeli protiletalske topove, katerih granate so imele veliko začetno hitrost in so mogli narediti zelo visoko železno pregrado. Težko protiletalsko topništvo je bilo po številu enako lahkemu protiletalskemu topništvu. Nemci pa so nasprotno imeli več lahkega protiletalskega topništva in so prišli na en težak protiletalski top 4 lahki. Angleži so spoznali to do-

no ena stopnja. Na rebrastem sesalnem pokrovu je nameščen sesalni priključek z navojem za sesalno cev, v sredini priključka se nahaja ležaj za glavno os. V sredini tlačnega pokrova pa se nahaja masljika z brtvilom za brtvenje osi napram ohišju.

Ohříje centrifúgalne črpalke

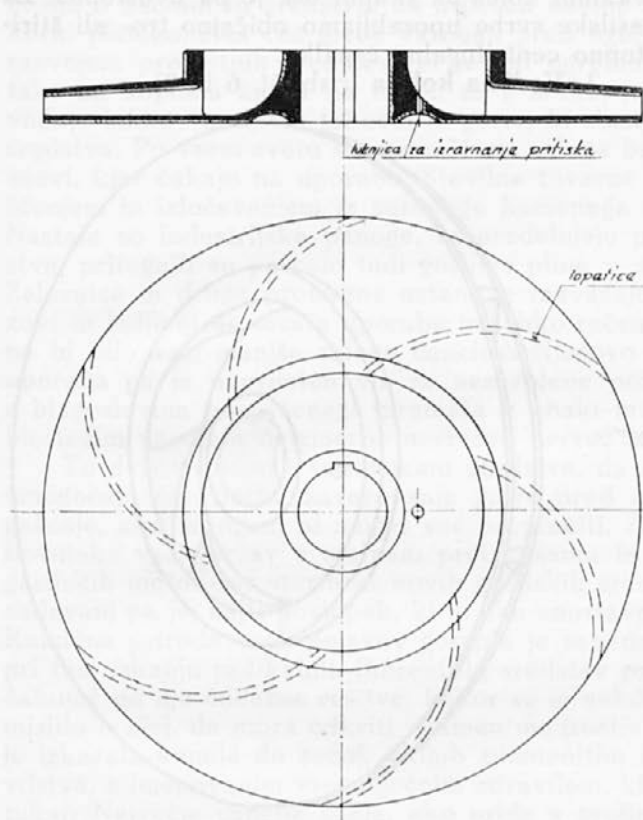
Nad tlačnim prostorom ohišja je nameščen tlačni priključek, v katerem se nahaja vzvratna zaklopka z usnjenim ali gumastim tesnilom, za zapiranje tlačnega ventila pa služi malo kolesce. Na spodnjem delu ohišja se nahaja izpustna pipa, za izpuščanje in polnjenje hladilne vode.

Priključek ali gred za zračno sesaljko pa je pritrjena na gornjem delu tlačnega pokrova.

Na ohišju sta nameščena vakuummeter, ki prikazuje podtlak in manometer za merjenje vodnega tlaka v atm.

2. Tekalna kolesa (risbi št. 4 in 5).

Tekalna kolesa podeljujejo vodi zaradi vrtenja, odnosno centrifugalne sile, določeno hitrost. Pri tem se spreminja premočrtna smer gibanja vode, ki priteka pod vplivom zračnega pritiska po sesalni cevi do prvega tekalnega kolesa, v krožno gibanje.

Risba št. 4:
Tekalno kolo

Tekalno kolo je narejeno iz dveh krožnih plošč, zvezanih med seboj s tako zvanimi lopaticami. Z lopaticami dosežemo spreminjanje smeri pretakanja vode pri istočasnem podeljevanju hitrosti. Čim pravilneje so lopatice izoblikovane, tem manjše so izgube radi trenja in trka vode. Oblika lopatic je matematično določena krivulja.

Tekalna kolesa so na osi zagozdena tako, da se z osjo vred vrtijo. Kakor ohišje so tudi tekalna kolesa iz fosfornega bronca. Stene, ob katerih drsi

bro stran takega razmerja med lahkim in težkim topništvom in so začeli izdelovati tudi sami take topove za streljanje letal ne samo v vodoravnem letu, ampak tudi v strmoglavem.

Še boljši kot leteče trdnjave. Slovita kalifornijska tovarna letal »Consolidated Aircraft Corporation« je zdaj že odpremila prvo pošiljko velikih bombnikov v Anglijo. To so letala, ki doslej od vseh na svetu polete najdlje, kljub temu, da so tudi med vsemi dosedanjimi letali najtežja. — Novi kalifornijski bombniki so celo boljši kot pa tista letala, ki jih Anglija zadnje čase tudi že dobiva iz Amerike in ki slove pod imenom »leteče trdnjave«.

Novi bombniki imajo po štiri motorje in so težki po 20 ton. Njihova hitrost presega 480 km na uro ter lahko prelete daljavo 5000 km, ne da bi vmes kaj pristala.

»Newyork Times« trdi, da so ti bombniki iz Kalifornije mnogo boljši kot pa bombniki tipa »Boeing« ali »Douglas 17«.

Letalska vojna v oktobru. Nemško letalstvo je skoro noč in dan neprenehoma napadalo Angleško. Glavni namen nemških letalskih napadov je bil, rušiti vojaške naprave in spraviti v nered vsakdanje življenje na Angleškem ter omajati vzdržljivost prebivalstva. Za dosego tega namena so nemški lahki bombniki pod zaščito svojih lovskih letal vsak dan bombardirali London in okolico, vsako noč so pa angleško prestolnico bombardirali nemški težki bombniki.

Angleški letalci so nadaljevali svoje dolge in dolgotrajne nočne polete

nad Nemčijo. Glavni namen angleških napadov na Nemčijo je bil, uničiti prometna sredstva ter oslabiliti in spraviti v nered industrijsko delovanje v severozapadnih krajih Nemčije. Poleg tega so Angleži skoro vsako noč napadali pristanišča v severni Nemčiji in francoska in belgijska pristanišča, ki jih imajo zasedena Nemci. Nad Berlinom so bila angleška letala osemkrat v mesecu oktobru. Največji napad na Berlin je bil ponoči od 7. do 8. oktobra in je trajal cele štiri ure. Jasno je, da pri teh letalskih napadih niso bile zadete samo vojaške naprave, ampak je predvsem trpelo civilno prebivalstvo.

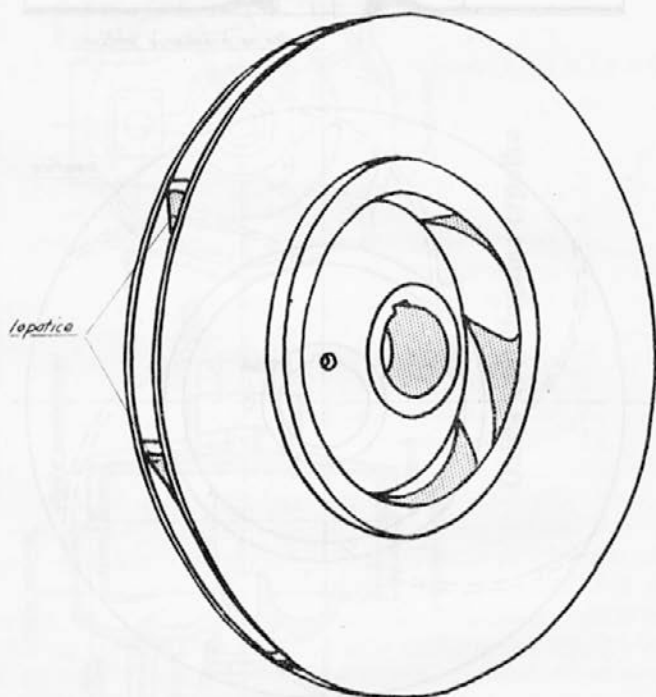
Gasilska služba pri letalskih napadih v sedanji vojni je zelo nevarna. Angleška poročila pravijo, da so londonski gasilci, ki jih je več ko 80.000, morali zaradi neprestanega gašenja uporabiti vso rezervno moštvo, ki ga je skoro še enkrat toliko. Vkljub temu se opaža, čeravno gasilci z vso požrtvovalnostjo svoje delo vršijo, utrujenost med njimi. Minister za obrambo Londona pred letalskimi napadi je dodelil gasilskim edinicam posebne vojaške edinice, ki pomagajo pri gašenju požara.

Tudi v današnjih izrednih prilikah ne pozabimo, da je »Gasilec« naša najboljša učna knjiga; berimo ga in dajmo ga drugim brati.

voda, so zglajene, da je izguba zaradi trenja čim manjša. Kolesa so prevrtana za izravnavanje vodnega pritiska v osi smeri.

Kot že omenjeno, je od števila tekalnih koles na skupni osi odvisna tudi stopnja centrifugalne črpalke. Ako se nahaja na osi eno samo tekalno kolo, tedaj je črpalka enostopna, če imamo dvoje tekalnih koles na skupni osi, je pa dvostopna. Za gasilske svrhe uporabljamo običajno tro- ali štiri-stopno centrifugalno črpalko.

3. Vodilna kolesa (risbi št. 6 in 7).

Risba št. 5:
Tekalno kolo

Vodilno kolo vodi vodo iz enega tekalnega kolesa v naslednje tekalno kolo. Ko zapušča voda tekalno kolo, vstopa med lopatice vodilnega kolesa. Od vstopa v vodilno kolo se pomika voda med lopaticami na prednji strani do stene ohišja, od tod pa med lopaticami na zadnji strani vodilnega kolesa v naslednje tekalno kolo. Voda izstopa iz prvega (drugega, tretjega itd.) vodilnega kolesa v smeri krožnega gibanja in vstopa v drugo (tretje itd.) tekalno kolo.

(Se nadaljuje)

Kemijsko gašenje

I.

Pomen kemijskih gasilskih sredstev

Borba z ognjem, v kolikor ogroža ali pa celo uničuje naše imetje in življenje, je povzročala že od nekdaj skrb in prisilila človeka, da razmišlja o načinih in sredstvih za uspešen nastop zoper sproščeni in nepokorni plamen. Naš čas glede varnosti pred ognjem ni prinesel olajšav. Z razvojem prometnih sredstev, ki je dal ogromno število motornih vozil, tako na kopnem kakor na morju in v zraku, je napredovala tudi proizvodnja lahko vnetljivih tekočin in goriv, ki služijo prometu kot pogonska sredstva. Po vsem svetu so razmeščene zaloge bencina in njemu podobnih snovi, kjer čakajo na uporabo. Številne tovarne se pečajo z njegovim čiščenjem in izločevanjem iz surovega kamenega olja (rafinerije petroleja). Nastale so industrijske panoge, ki predelujejo premož v pogonska sredstva, pritegnili so pa celo tudi gorljive pline v službo motornim vozilom. Železnice in druge prometne ustanove razvažajo bencin s posebnimi vozovi in ladjami do mesta uporabe in lahko rečemo, da danes ni vasi, kjer ne bi bilo vsaj manjše zaloge bencina. Njegovo vskladiščenje in njegova uporaba pa je neprijeten vir za nezaželene požare: Nevarnost ognja je z blagoslovom pospešenega prometa v enaki meri narasla ter skriva za blestecim ugodjem neizmerne možnosti nesreč in groze.

To dejstvo nalaga sodobnemu gasilstvu, da išče način in sredstva, ki omogočajo čim boljše zavarovanje goriv pred ognjem in čim uspešnejše gašenje, ako se ogenj ni mogel več preprečiti. Zato vidimo gasilske strokovnjake vseh držav v stalnem preizkušanju in izboljševanju dosedanjih gasilskih metod ter starih in novih gasilskih sredstev. Želja vseh teh prizadevanj pa je, najti postopek, ki je čim enostavnejši in čim bolj zanesljiv. Kemična priroda vseh pojavov gorenja je seveda vzrok, da se obračamo pri tem iskanju radikalnih (korenitih) sredstev proti ognju **na kemijo**, pričakujoč od nje čudežne rešitve, kakor se je nekdaj — v srednjem veku — mislilo o njej, da mora odkriti »kamen modrosti« zoper smrt. Kakor pa se je izkazala kemija do sedaj, vključno znamenitim iznajdbam na polju zdravilstva, z imenovanim vsemogočnim zdravilom, ki ga ni našla, tako je tudi tukaj: Največje uspehe žanje, **ako pride s svojimi pripomočki na pomoč v začetku ognja**; če smo ga zamudili, se moramo boriti s požarom v potu svojega obraza, kajti idealnega sredstva za gašenje kemija še ni odkrila, čeravno nam je dala na razpolago gasilne snovi, ki so v danih razmerah jako uspešne.

Pri tem pa nikakor ne smemo prezreti, da gre z uvedbo gasilnih tvarin roko v roko tudi izdelovanje primernih priprav (aparatur), ki šele omogočajo dejansko uporabo kemičnih sredstev za gašenje. Saj je znano, da je postala tudi voda šele prav uspešna in uporabna z iznajdbo gasilne brizgalne. Pri tem uvedba ročnih aparatov ne izključuje uporabo vode tudi pri tako zvanih »kemičnih« aparatih, ki jo tam uporabljamo bodisi kot gasilno sredstvo ali pa skupno z drugimi tvarinami kot gonilno sredstvo za proizvodnjo gasilnega curka.

Kadar govorimo o »kemičnem gašenju«, tedaj navadno mislimo na tisti način gašenja, ki uporablja namesto vode druge gasilne snovi, n. pr.

tetraklorogljik; o kemičnem gašenju pa govorimo tudi tedaj, ko poženemo vodni curek s pomočjo kake kemične reakcije namesto s pomočjo gasilne brizgalne. V omenjenem drugem primeru zadobi voda navadno že take posebne lastnosti, da je njen gasilni učinek vsaj nekoliko večji, ker so ji tedaj primešani razni plini in soli, ki jih je dala kemična reakcija. Sem spada tudi gašenje s penami in s peskom.

Namen vsakega gašenja je, da ohladi leglo ognja, da ga zapre in pokrije pred zrakom in da preprečuje (posebno pri tekočih gorivih) tvorbo novih plamenov. Danes poznamo razen vode, ki ima ugodne hladilne učinke, ki pa ne more zaradi svoje velike specifične teže ustrezati vsakokrat vsem trem pogojem, ki smo jih tu našeli, ogromno število snovi, ki se dajo uporabljati. Treba pa je izbrati vselej tiste, ki danim razmeram po svojih gasilnih zmožnostih najbolje odgovarjajo. Zato jih moramo poznati, ustrezali pa naj bi sledečim pogojem:

1. Ogenj se mora dati z njimi pogasiti kar najhitreje.
2. Same zase naj ne bodo gorljive.
3. S pomočjo enostavnih priprav morajo biti zlahka uporabne.
4. V gasilnih aparatih naj se do uporabe ne razkrajajo.
5. Med uporabo samo ne sme priti zaradi njih do neljubih in zdravju škodljivih pojavov.
6. Naj ne prevajajo električnega toka ter naj delujejo enako ugodno poleti in pozimi.
7. Naj ne bodo predrage, ker jih rabimo pri vajah in v resnih primerih.

Glede skupnosti so gasilna sredstva lahko trdna (gasilni praški), tekoča (teraklorogljik) in plinasta (ogljikov dvokis), posebno obliko tvorijo emulzije in gasilne pene.

Vprašanje izbire naj nam zaenkrat tolmači uporaba pene. Za gašenje bencina je vsekakor izborno sredstvo, ker je specifično lahka in plava na njegovi gladini. Pri tem zapira zraku dostop in zaduši plamen. Podobno je pri težkih oljih, ki so vkljub imenu še vendar lažja od vode, vendar pa vemo, da se olja vžgejo šele, kadar so vroča, ker je njih plamenišče visoko. Zato bi se moglo zgoditi, da mokra pena v stiku z gorečimi težkimi olji eksplodira. Zračna pena torej ni v obeh primerih enako ugodna.

»Kemična pena« prevaja včasih električni tok, ker vsebuje raztopljene soli. Po mnenju nemških strokovnjakov je ne bi smeli uporabljati pri gašenju »oljnih transformatorjev«. Ameriški poizkusi pa tega mnenja ne potrjujejo. — Alkohol in druge tekočine, ki se z vodo mešajo, razkrajajo peno, ki zaradi tega tedaj odpove. Zelo naglo jo uničuje ogljikov žveplec (CS_2), ki se zaradi tega najbolje gasi z ogljikovim dvokisom (CO_2).

Gašenje tekočin s peno pa je najbolj učinkovito tedaj, ko gorijo te snovi v odprtih kadeh, sodih in sličnih posodah. Ko se razlijejo, je delo težje. Zato naj bodo gasilni aparati na kemično peno ali pa z drugimi kemičnimi sredstvi že kar vnaprej — preventivno — na krajih, kjer se te gorljive tekočine spravljajo, v garažah, pri tankih, v drogerijah, delavnicah itd. Ni torej važno, da si nabavljajo ročne aparate za kemično gašenje gasilske čete, v kolikor jih ne predvidevajo za interno uporabo pri lastnih nezgodah v svojih domačih prostorih, pač pa je nabava priporočljiva, prav za prav nujna, tovarnarjem, lastnikom delavnic, skladišč itd. Večje zaloge bencina pa bi morale biti zavarovane z velikimi stalnimi napravami za proizvodnjo bodisi kemične ali pa mehanske gasilne pene,

kajti gasilnih tvarin rabimo vselej vsaj toliko že v prvem momentu, da pokrijemo z njimi vso gorečo ploskev v primerni debelosti. Ne smemo namreč pozabiti, da pri kemičnih gasilnih sredstvih ne gre za »čudežne« snovi. Prednost jim dajemo pred vodo navadno zato, ker ne zapuščajo toliko sledov po gašenju. Seveda pa ni dopustna pavšalna ocena, ker so za posamezne primere le določena gasilna sredstva uporabna.

Ker se pozneje ne mislim ozirati posebič na **emulzije**, naj še tu omenim, kako delujejo. Pod imenom emulzija razume kemik neprozorno zmes dveh tekočin, n. pr. olja in vode (mleko). Večina takih zmesi se kmalu razmeša in olje splava na vrh vode, obe tekočini se ločita tedaj ter se razbistrta. S posebnimi dodatki pa dosežemo, da postane emulzija trajnejša, da se torej ne razmeša. Tedaj olje ne more goreti. To okolnost uporabljajo pri gašenju olj: v ta namen vbrižgavajo s posebnimi šobami vodo tik pod gladino gorečega olja (mulsifyr), ki tvori z oljem emulzijo ter odvzema tako ognju njegovo hrano.

II.

Gorenje in gašenje vočbe

Preden bomo načeli opis lastnosti posameznih gasilnih sredstev, ki jih razvrščamo v skupine po njihovi skupnosti, v kateri se ob uporabi in pri navadni temperaturi nahajajo, torej v trdna (suha), tekoča in plinasta gasilna sredstva, si bomo osvežili nekaj osnovnih pojmov o gorenju in gašenju.

Predvsem je znano, da gore snovi ob sodelovanju zraka in da brez zraka ni gorenja. Še bolj točno se bomo izrazili, če povemo, da je za gorenje potrebna le tista njegova sestavina, ki jo imenujemo kisik (oxygen) in ki je vsebuje zrak približno eno petino, ker je tegale prostorninskega sestava: 20,9 % kisika, 78,1 % dušika (nitrogen), 0,9 % argona (žlahtni plin) in 0,03 % ogljikovega dvokisa (CO_2). Važna pa je povrh še okolnost, da se kisik zraka navadno ne da popolnoma porabiti ne z dihanjem niti z gorenjem, temveč da se dihanje kakor tudi gorenje že dosti bolj zgoda ustavi: Tako ugasne sveča, ko je v zraku še 14—16 % kisika, alkohol pri 11—12 % kisika, lesno oglje pri 9 % kisika, vodik pri 6 %, ogljikov monoksid (strupeni plin oglja) pri 10 % in večina ogljikovodikov (benzinovi hlapi) že pri 16 % kisika.

Ta okolnost omogoča nekaj gasilnih ukrepov: odvzemanje zraka, t. j. če zapiramo zraku dostop k ognju, tedaj bo mogoče ustaviti gorenje. — Isti uspeh bi se pa dal doseči tudi s tem, da spremenimo sestav zraka. Če stisnemo v prostor, ki v njem gori, kak poljuben plin, tedaj bo v zmesi dotičnega plina z zrakom opadel procent kisika in oženj prenehal. Tak ukrep pa ne bi še zanesljivo mogel ustaviti gorenja kovin, kajti goreče kovine večinoma zlahka porabijo ves razpoložljivi kisik zraka, to se pravi, vseh 21 % kisika.

Druga okolnost gorenja, ki je izredno važna, pa je posebnost in značilnost ognja, da tvori in sprošča znatne količine toplote, ki zvišujejo temperaturo gorečih predmetov ali jo pa vsaj vzdržujejo, tako da ne pade pod njihovo vnetišče. Gorenje se zato čimdalje bolj širi. Naloga gasilca je torej, da skrbi za odvzem toplote, za ohlajevanje, ki omogoča uspešen nastop proti ognju v večini primerov.

(Se nadaljuje)

Mladim gasilcem

Vemo, da nas je vedno več, da po številu rastemo. Na gasilskem kongresu v Ljubljani smo šтели svoje vrste! Lahko smo jih bili veseli. Napredujemo tudi mi, mladi gasilci, in še bomo napredovali.

Tudi naša organizacija se izpopolnjuje. Vedno bolj je strumna, vedno bolj disciplinirana in urejena. Tudi tu stopamo z velikimi koraki naprej!

Mar ni prav tako v naši tehnični pripravljenosti in izvežbanosti? Mar ni izurjenost med gasilci vedno večja in razveseljiva?

Res, napredek vsepovsod in veselí smo ga!

Prav je, da smo ponosni nanj, samo enega, kar je ravno tako važno, ne smemo pozabiti:

Ali smo napredovali, ali smo rastle tudi mi, mi sami v sebi?

Kaj se to pravi? Kmalu boš razumel. Človek tudi raste, tudi napreduje. Raste po postavi: večji je, močnejši v svojih telesnih silah. Raste po letih, po zrelosti, raste v svoji izobrazbi in razumnosti. Pa raste človek tudi v svojem značaju, v svoji volji, v svoji dobroti in ljubezni do Boga in do ljudi, raste v svoji plemenitosti in poštenosti!

Sedaj pa si stavimo vprašanje: ali smo tudi t a k o rastle? Smo postali tudi boljši ljudje, boljši fantje, ki nas drugi spoštujejo radi našega življenja, govorjenja, obnašanja, radi naše notranje vrednosti?

Morda si moremo reči, da smo tudi tu napredovali, potem smemo biti veseli. A večina nas je gotovo, ki nismo sami s seboj zadovoljni, ki čutimo, da prav tu še moramo rasti, postati vse boljši in plemenitejši!

Ne smemo pozabiti, da je ves napredek, tehnični in organizatorni, skoro zgubljen, če ne napreduje tudi človek sam. Sami to lahko vidite! Zadnja desetletja so bila na zemlji leta čudovitega napredka: novi stroji za vse mogoče stvari so bili iznajdeni; kako so se razvile železnice in njih hitrost, letalstvo, avtomobili; tudi pri gasilskih pripravah ste mogli to videti, kako so vedno bolj popolne. Ker pa tudi človek v svojem srcu in v svojem življenju ni postal boljši, vidimo, da mu je bil ta velikanski napredek le v škodo: saj ga v veliki meri uporablja pri krvavi moriji vojne, ki se vedno bolj širi; novi izumi gredo za tem, kako bi škodovali drugim, ne pa, kako bi pomagali bližnjemu, da bi nam bilo lepše in boljše na zemlji.

Zato pa hočemo rasti mi, mladi gasilci, tudi na znotraj. V naših srcih in dušah. Mladi smo še. Vse v nas se še razvija in raste! Da bomo prav rastle v dobre, plemenite ljudi, vam bo skušal pomagati vaš kotiček v Gasilcu. Berite pa mislite nase! Vprašaj se vsak, kako je s teboj. Pa skleni, da hočeš vedno naprej, brez počitka! Kajti naše slovensko gasilstvo potrebuje mladih, plemenitih, v svoji notranjosti bogatih ljudi! Taki hočemo pa mi postati.

Gasilski striček piše

Vem, da bo ta ali oni nejevoljen, ker mi je pisal o tem in onem. Gotovo ste mislili, kako neusmiljeno ravna z našimi dopisi in poslanimi razglednicami. Pa ni tako, vse je lepo shranjeno in za tokrat bom skušal vsem, ki

so mi pisali, bolj na kratko odgovoriti. Izredne razmere, v katerih živimo, razne objave, stavljene od oblastev, so izpodrinile naš kotiček. No sedaj je pa naš glavni urednik že našel primeren izhod in tako bo za mlade gasilce vedno kaj zanimivega in dopisovanje bo tudi redno, zato na delo.

Stanku, ki se zanima za proste vaje, že lahko povem, da so sestavljene in bodo v prihodnjih številkah »Gasilca« objavljene. Kako bo pa z vašo akademijo, mi pa le sporoči. Pozdravljen!

Tonček, Ti me sprašuješ, če lahko nosijo mladi gasilci slavnostni kroj in če morajo biti pri tem dolge hlače? Dragi Tonček. Slavnostni kroj za mlade gasilce je dovoljen, kratke hlače pa ne. Veš, dolge hlače Te napravijo bolj močnega, posebno pa še, ko praviš, da si že velik. Mamica je za kroj, no očka pa je za mamico na ljubo ne bo rekel — ne. Le poprosi ga! Hvala za pozdrave in oglasi se še kaj!

Lado, Ti bi rad vedel, kako je v slučaju, če kje v bližini izbruhne požar in Ti si ravno v šoli pri pouku. No, Lado, prisluhni. Dobra beseda, dobro mesto. Vaš gospod učitelj je skoraj gotovo član gasilske čete ali vsaj gasilec naklonjen, prosi ga in gotovo Ti bo dovolil, da se udeležiš in pomagaš bližnjemu v nesreči; paziti pa moraš na lastno varnost in le to stori, kar je dovoljeno in kar poveljnik zaukaže. Radi telovadbe Ti pa svetujem, da pridno vadiš, ker telovadba je zdrava in človeka učvrsti, za nogomet pa nisem preveč navdušen, zakaj, bom še ob priliki sporočil. Strica pa le lepo poslušaj, saj ga poznam kot vneta gasilca. Bodi lepo pozdravljen.

Peter, Ti si pa res skala. Iz Tvojega pisma pa zveni že radovednost, kar Ti pa ne štejem v zlo. Rad bi vedel moj privatni

naslov, koliko sem star itd. Na žalost je to uredniška tajnost. Star sem pa že precej; sam ugani: za dolgoletno gasilsko službovanje sem prejel zlato kolajno s palmovo vejico. Če boš priden dopisovalec, Te bom pa ob priliki obiskal, ampak z imenom ne bo nič. Glede »Gasilca« pa tako uredi, da mladi gasilci iz vaših prihrankov naročite skupaj list, kar bo še v posebno zadoščenje glavnemu uredniku. Te pozdravljam.

Joško, Ti me pa hočeš v zadrego spraviti, ker me vprašuješ, kje sem bil na sveti večer? In zakaj niso smeli mladi gasilci na pogreb blagopokojnega voditelja dr. Ant. Korošca? Sedaj pa izvedi, dragi Joško, kar si pač hotel. Na sv. večer imajo v gasilskem domu pripravljeni tisti člani čete, ki še nimajo družinskega kroga in pri teh sem bil. Napravili so skromne jaslice, majhno božično drevesce, med seboj so se obdarili in pri čaju obujali lepe spomine. Ko so zapeli »Sveto noč«, sem se poslovil, želeč jim srečne in blagoslovljene praznike. Doma sem se pa še spomnil Tvojega pisma in še posebno vprašanja, zakaj niste mogli na pogreb našega dr. Korošca? Nesrečna zima je preprečila to. Našla se bo druga prilika, ko se bodo mladi gasilci lahko poklonili našemu voditelju, ki je imel posebno skrb za slovensko mladino. Takrat boš pa tudi Ti, dragi Joško, lahko položil rdeče nageljne na grob velikemu Slovencu in Jugoslovanu, ki je hotel le mir med ljudmi, ki so blage volje.

Vsem Vam, mladi gasilci, lepe pozdrave! V novem letu obilo sreče in blagoslova božjega pri vsakem delu vam želi **gasilski striček**.

Dopisi

Nekaj misli ob koncu leta! Skoraj mislim, da na svetu ni človeka, ki bi ne bil mnenja, da je gasilstvo najbolj potrebna ustanova bodisi v mestu, trgu ali na vasi. Saj je cilj gasilstva le prežet s plemenito dolžnostjo, da prihiti vsakomur na pomoč. Pomoč je potrebna vsakomur, bodisi ta ali oni, v primeru nevarnosti smo vsi ljudje bratje po Bogu med seboj in takrat ne smemo poznati nikakega sovraštva med seboj.

Ne vem, kako je v mestu, toda vzemimo deželo. Tam bi vsaj moralo biti gasilstvo najbolj razširjeno. Saj ni dolžnost gasilca, da pomaga samo pri požaru. O ne! Danes

ima gasilec tudi drugih dolžnosti. Od njega se danes mnogo zahteva. Mora biti poučen v vsem. Gasilstvo mora nuditi tudi vzgojna načela, kulturo, znanost, ravnanje s poškodovanimi — prva pomoč. Pravi gasilec mora biti pripravljen posebno v današnjih časih na vse. Imamo danes lepih primerov, kjer igra gasilstvo zelo važne vloge. Imamo pa tudi primerov, kjer se norčujejo iz gasilstva, kjer se ne zavedajo, da mora gasilec biti pripravljen noč in dan, da bdi nad premoženjem svojega sovaščana ter da mu priskoči na pomoč, kadar zahteva nujnost.

Najbolj se kaže nerazumevanje pri takih, ki venomer govorijo: kaj če meni gasilstvo, saj sem dobro zavarovan, naj mi le vse pogorijo! Odgovarjam vsem takim ljudem, da so na zelo napačni poti, če tako mislijo. Ali so gasilci tu samo v primeru požarov? Kaj pa, če nastopi povodenj? Kdo je takrat prvi poklican, da rešuje? Bog ne da, da bi bilo potrebno, toda vzemimo samo: Bitoli, Sušak, ali me razumete? In kdo je tam najbolj pomagal in reševal? Gasilci.

In ravno na deželi so gasilci najbolj odvisni od podpore, od članarine in od raznih prireditev. Na deželi so ravno hišni posestniki poklicani, da podpirajo gasilstvo. Vedno se rabi denar za nabavo orodja in drugih stvari in to vse se zmore le, če je pri ljudeh razumevanje. Na deželi sploh ne bi smeli biti hišni posestniki podporni člani. Oni bi morali že kot taki plačevati letno nek prispevek gasilski četi, lepše povedano: vsak hišni posestnik bi moral ob začetku leta darovati neko malenkost svoji četi. To bi smatral potem za najbolj potrebno. Ostali pa, ki niso delovni člani, bi pa bili podporni člani. Višina letnega prispevka od posestnikov bi se potem sporazumno določila. Ne pa, da se zgodi, ko pridete po članarino, da vas napodijo iz hiše z znanim pregovorom o zavarovanju. Seveda, če je pa občni zbor, takrat pa ravno tisti, ki ne prispevajo ničesar, hočejo imeti glavno besedo in kritizirajo, zakaj se to ali ono ne kupi.

Da, tudi od veselja in drugih prireditev je odvisno blaginjsko stanje čete. Čim večja je četna imovina, tem bolj je dana možnost četi, da se lepo razvija. Toda veselje mine človeku, ko se spomni na gotove takse, ki se jih mora plačati. Zakaj bi nam ne bilo dovoljeno, da smo oproščeni enkrat letno taks pri vstopnini za prireditev? Mar mi nismo dobrotvorno in človekoljubno društvo? Menimo, da bi merodajni lahko oprostili taks ravno gasilsko društvo. (Glede oprostitve od plačevanja prireditvenih taks smo v »Gasilcu« že mnogo pisali in opozarjamo dopisnika posebno na vse službene objave o teh rečeh. — Opomba uredništva.) Teh par misli sem hotel podati ob koncu leta. — Na pomoč!

Mr. ph. Brillí Božidar,
predsednik prost. gas. čete Litija.

P. g. č. Velika Loka, župa Ljubljana-okolica. Naša četa je lani (v l. 1940.) praznovala 15 letnico obstoja. Kljub težkim gmodnim razmeram je ves čas agilno delovala ter pokazala tudi lep napredek. Proslava 15 letnice se je vršila kar najbolj svečano ob udeležbi zastopnikov gas. župe

ter vseh gas. čet. šmarskega okrožja. Ob tej priliki je bila blagoslovljena nova motorna brizgalna, katero si je četa nabavila poleg ročne brizgalne. Četa ima tudi svoj lasten dom.

Od ustanovitve čete nam je kruta smrt iztrgala iz naše srede mnogo naših vrlih tovarišev. Že leto dni počiva v črni zemlji ustanovitelj čete tov. Anton Kastelic, kateri je bil prvi in večletni predsednik. Z njim smo izgubili najboljšega delavca in tovariša.

Tudi leta 1940. nam ni prizanesla bela smrt. V zgodnji pomladi nas je zapustil nenadoma tov. Zajc Jože, v pozni jeseni smo pa izgubili mladega vnetega gasilca, komaj 32 let starega tov. Franceta Boštjančiča.

Pgč. Ljubljana-Bežigrad. Na delo samarijanstva v naših gasilskih četah je gledati z dveh vidikov: na eni strani pomagamo tistim, ki so pomoči najbolj potrebni, na drugi strani pa vzgajamo v svojih delovnih članicah in članih smisel in veselje za požrtvovalno in nesebično delo.

Tega smotra se je oprijela tudi naša četa in ga stavila na seji 12. oktobra 1938 v svoj program ob priliki reorganizacije samarijanskega odseka.

Samarijanski odsek je takrat prevzel in ga še vodi tov. Kopecky Dolfe po smernicah, ki sta mu jih dala tovariš starešina dr. Kodre in takratni poveljnik tov. ing. Hrovatin.

Delo se je tehnično in organizatorično zelo lepo razvijalo v procvit samarijanskega odseka. V tem času je odsek imel nešteto zdravstvenih predavanj, članstvo je posečalo župni nižji samarijanski tečaj in absolviralo protiplinski tečaj s preizkušnjo v plinski sobi, praktično vežbalo v prvi pomoči in obvezovanju. O vsem tem so predavali članstvu gospodje: mestni fizik dr. Rus, višji mestni zdravstveni svetnik dr. Mis, inspektor gasilske zajednice ing. Dolenc in asistent kemičnega inštituta ing. Mandrino. V praktičnih vajah pa sestra instrumentarka ga. Prinčičeva in tov. Kopecky, ki sta vežbala samarijanke in samarijane.

Odsek šteje danes 25 članov in članic, od teh so strokovno takole izobraženi: 1 zdravnica, 5 absolventov bolničarskega tečaja Rdečega križa, 10 z župnim nižjim samarijanskim izpitom.

Z ozirom na vse dosedanje delo pod vodstvom tovariša starešine, predsednika dr. Kodreta in pročelnika samarijanskega odseka tov. Kopečkega, je pač želeli, da bi se pri samarijanstvu našli vsi, ki jim je zapoved ljubezni do bližnjega sveta in ki resnično ljubijo svojo domovino.

Preplah (panika) največji sovražnik obrambe prebivalstva pred letalskimi napadi

Preplah! Komu ni znan ta nezaželeni pojav — bodisi iz lastne skušnje, bodisi iz časopisja in literature? Preplah ni rojen v sedanji dobi, niti v bližnji preteklosti, pač pa je znan že iz najstarejših časov. Kakor nevidna in neločljiva senca spremlja povsod vsa živa bitja ter se pojavlja s svojimi strašnimi posledicami ravno tam, kjer pričakuje največji plen.

Ceprav je rojen že v antični dobi, kljub temu še do danes ni bistveno popolnoma pojasnjen, niti znanstveno dognan. Težava leži v njegovi naravi, ki se z običajnimi znanstvenimi sredstvi po nekem metodičnem postopku ne more pravilno proučevati. Tu ne pomagajo primerjave z raznimi merili in temu podobno, tu vladajo nepredvideni pojavi, in sicer iz tako zvane in do danes še zelo malo znane »podzavesti« človeka. S preplahom se lahko bližje seznanimo šele, če smo ga enkrat doživeli, ali pa na podlagi izkustev drugih in primerov, katere je zabeležila zgodovina. Tudi ta pota in načini nam lahko podajo samo neko oporo za ustvarjanje hipotetičnih zaključkov in potrebnih poukov, toda le v tem, **kako je treba njegov postanek, odnosno nepotrebne vzroke preprečiti, oziroma njegov obseg in dalekosežnost omejiti.**

Brez ozira na to, če in kdaj bo psihologiji uspelo ta pojav pravilno analizirati, ne bo ravno v sedanjem nemirnem času odveč, da se s tem resnim problemom približje seznanimo.

Beseda »panika« (preplah) prihaja od grške besede »Pan«, ki je v starogrški mitologiji predstavljala neko posebno božanstveno prikazen, in sicer polčlovek in polžival. Tej prikazni je bilo v posebno zadovoljstvo in v zabavo, če ji je uspelo ljudi in živali **zelo preplašiti**. Ko je n. pr. skupina živali, preplašena iz neznanih razlogov, v divjem begu popadala v neki prepad, ali ko je sovražnik na bojišču naglo popuščal in se podal v beg, tedaj se je reklo, da je to povzročil bog »Pan«.

Da bi bistvo in obseg tega pojava bolje razumeli, bomo navedli nekaj primerov, ki nam bodo nekoliko pojasnili, kar se v glavnem s to razpravo tudi želi, kaj je namreč treba storiti, da se pojav preplaha (panike) že v samem začetku zaduši, oziroma njegove posledice zmanjšajo.

Zelo poučen primer se je zgodil ob priliki požara v nekem dunajskem gledališču l. 1881. O dogodku je ohranjeno sledeče poročilo: »Vse je bilo pripravljeno za pričetek predstave; v gledališču je bilo zbranih približno 2000 ljudi. Železen zastor je bil že dvignjen. Režiser je za platnenim zastorom, ki je bil še spuščen, dal igralcu na odru končna navodila. Naenkrat je opazil, da je plamen plinske svetilke zajel draperijo sosedne kulise, katero je veter zamajal. Trenutno se je vnela platnena kulisa z lesenim okvirom, kakor tudi vse bližnje dekoracije iz vnetljivega materiala. Naenkrat je bil ves oder v plamenih. Igralci in ostalo osebje je pohitelo k izhodom, ki so vodili z odra. Nihče pa se ni spomnil, da čaka za tankim platnenim zastorom 2000 ljudi na začetek predstave, niti se ni nobeden spomnil, da bi spustil železen zastor, s čemer bi se požar omejil. Namesto vsega tega je kakor blisk zletel v zrak platnen zastor.

Strašen prizor se je nudil publiki: namesto pričakovanega začetka l. dejanja predstave je zagledala požar, ki je bil podoben ogromni baklji.

Iz 2000 grl hkrati so se začeli klici presenečenja. Takoj nato je vsa ta zbrana množica navalila na vse izhode, kričeč obupno na pomoč. Pričelo se je suvanje, potiskanje, ruvanje in tudi pretepi, kdo bo prej pri izhodu. To so bili strašni prizori, ki se ne morejo opisati. Da bi bila katastrofa še večja, je priskočil na pomoč še en sovražnik discipline, to je tema. Zaradi ognja so eksplodirale cevi plinske razsvetljave, ki je takoj ugasnila. Kakor za nalašč niso bile prižgane ta večer rezervne petrolejke, ki so navadno služile za razsvetljavo pri predstavi. Zaradi tega je nastala v vseh prostorih pri izhodu popolna tema in to je privedlo preplašeno in zbesnelo množico v še večji obup. Množica je iskala izhode ter je pri tem pohodila one, ki so popadali na stopnicah in hodnikih. Pri tej katastrofi je od 2000 ljudi več kakor ena petina izgubilo življenje, to je 450 ljudi.

Ker se v primeru letalskega napada z vžigalnimi bombami lahko največkrat pojavijo takšni in slični primeri, to je izbruh požara v lokalih (gleдалиščih, kinematografih, šolah itd.), kjer je ljudstvo zbrano v večjem številu, ne bo odveč, da opišemo še en podoben primer, ki se je zgodil l. 1903. v gledališču v Čikagu.

Kljub temu, da se je predvajala neka nepomembna predstava z baletom, je nad 2000 oseb napolnilo vse prostore. Balkoni, galerije in še celo hodniki so bili prepolni ljudstva, predvsem mladine, ker se je predstava vršila popoldne. Ko se je zastor dvignil že drugič, je bilo opaženo, da so se glasovi pevk nekoliko tresli. Petje se je nadaljevalo, čeprav so se oči pevk še nadalje upirale v majhen ogenj, ki je nastal na desni strani v gornjem delu kulis, in to najbrže zaradi kratkega stika.

Medtem je neki uslužbenec poskušal s pomočjo lestve pogasiti nastali ogenj, kar mu pa ni uspelo. Slučajno je v tem času pogledal neki komik iz svoje garderobe skozi kulise na oder in ko je opazil ogenj, je pritekel še na pol oblečen na oder do prednjega roba. Publiki, katera ognja še ni opazila, je pričel pojasnjevati, da ni nobene nevarnosti, obenem pa je naročil godbenikom, da zaigrajo neki marš. Medtem je požar zavzemal vedno večji obseg. Zaradi tega je komik, ki je edini doumel pretečo nevarnost, na odru gromko zavpil: »Spustite takoj azbestni zastor in odstranite se vsi z odra!« Na nesrečo je istočasno nekdo iz publike zavpil: »Požar!« Na ta vzklik je planila publika, ki jo je prevzel preplah. Nastali so isti prizori kot v prejšnjem primeru, tudi žrtev nič manj, ker je v tem preplahu zgubilo okrog 500 ljudi svoje življenje. S tem, da se radi defekta ni mogel azbestni zastor popolnoma spustiti, je nastal prepah, ki je že razviti požar še bolj razširil, tako da so plameni v najkrajšem času zajeli tudi prostore za publiko, kar je preplah še povečalo. Vredno je omeniti, da se je pri tej katastrofi zabeležil tudi edinstven primer hladnokrvnosti in hrabrosti neke 14 letne deklice, ki je razen omenjenega komika edina od vseh ohranila prisotnost duha. V največji nevarnosti za svoje življenje je rešila nad 50 ljudi. Ko so njeno obleko že dosegali plameni, je zgrabila za konec lestve, ki so jo ji podali iz sosednje hiše skozi okno balkona. Pričvrstila je lestev ter je omogočila ljudem, da so se rešili na ulico.

V kratkem bomo navedli še dva primera iz sedanosti.

Ob priliki letalskega napada na neko mesto se je v nekem kinematografu nahajalo okrog 1000 ljudi. Zaradi godbe se verjetno ni slišal alarm, tudi telefonično ali na kak drug način ni bila uprava podjetja obveščena. Grozovita eksplozija je pretresla zgradbo, nato je sledila prekinitve elek-

tričnega toka in nastala je popolna tema. Nekdo je prihitel ter je od zunaj zavpil: »Letalski napad, kinematograf je v plamenih!« Publika je pohitela k izhodu in nastala je v temi gneča in silen preplah. Osebe podjetja je izginilo, vrata pa so bila zaklenjena. Letala so že davno odletela, gasilci pa so prišli, da bi pogasili požar na sosednji hiši. Šele potem so se vrata kinematografa s silo odprla, skozi katera se je usula pobesnela publika. Nad 100 žrtev je v tem primeru zahteval preplah.

Naslednji primer preplaha se je ravno tako zgodil ob bombardiranju nekega mesta na zapadu v začetku sedanje vojne. Podan je bil alarm, sovražna letala so bila še daleč, protiletalsko topništvo pa je pričelo že delovati. Ljudstvo, ki ni bilo dovolj disciplinirano, je bežalo v paničnem begu čez bližnji trg. Dve izstreljeni granati sta padli med množico in sta eksplodirali pri padcu na tlak. Bilo je čez 30 mrtvih in okrog 100 ranjenih, ki so bili žrtev preplaha, ki je prevzel nedisciplinirano ljudstvo tega mesta.

Takšnih in podobnih primerov iz minulih in iz sedanje vojne lahko naštejemo na stotine in stotine. Posebno veliko število prebivalstva je bilo prizadeto pri paničnem begu, ko je ob priliki umika lastnega vojaštva zapuščalo brez potrebe svoje domove. O tem je dnevno časopisje svoj čas objavljalo obširne članke in strahovite opise iz zapadnega in drugih bojišč.

Preplah, povzročen zaradi nepravilne in nezadostne organizacije evakuacije in nediscipline civilnega prebivalstva, se lahko zelo hitro prenese tudi na operativno armado, ki ohromi njeno odporno silo.

Iz prej navedenih primerov se lahko izvedejo kot pouk naslednji zaključki in dejstva:

1. Prehod, oziroma padanje duševno zdravega človeka iz normalnega stanja v stanje preplaha, se prične dejansko v onem trenutku, ko se prestopi meja duševne obremenitve, ki je dovoljena kot maksimalna. Največ je temu vzrok duševno in telesno izčrpanje, ko je duševna odporna sila že oslabiljena ali omajana zaradi nepričakovanega iznenadenja, ki je v stanju, da vsako nadaljnjo duševno odporno silo trenutno preмага. V takšni duševni depresiji in slabosti je za prehod v panično stanje zadosten vsak izživajoč povod, kot n. pr. neki grozni — divji glas, ali neki strašni prizor in podobno, kar izziva močno impresijo in dovede do živčnega pretresa. Velikost in obseg panične eksplozije je v toliko večji, v koliko se istočasno čuti tudi neko omejitev svobode dela, bodisi v pogledu svetlobe, sluha, vida, zraka ali prostora za gibanje. Kot neposreden povod — podobno iskri, vrženi v sod smodnika — deluje v takšnem živčno in duševno razrvanem stanju tudi zbegano ponašanje posameznika, ki je kot prvi v množici izgubil živce, kakor smo to videli v prej omenjenih primerih.

2. K sreči ima vsaka stvar tudi svojo drugo plat. Kakor more posameznik s svojim zbeganim vedenjem izzvati preplah, tako more priseben in hraber človek tudi preprečiti te strašne pojave, bodisi s svojim osebnim primerom, bodisi s šaljivim domislekom itd. Takšnih primerov imamo v zgodovini v lepem številu. Vzklik Friderika Velikega: »Hudiči! Mislite, da boste večno živeli!?« — je bil namenjen neki njegovi napadalni edinici, ki se je panično umikala. Že sam ta vzklik je zadostoval, da se je vrnil red in bitka je bila dobljena.

Poziv in opomin na **čut časti**, ki je bil izrečen v kritičnem momentu od duševno močne osebe zbegani množici, je v mnogih primerih rešil nevarno situacijo, posebno na bojiščih.

Iz zgoraj navedenih primerov smo lahko ugotovili tudi to, da je prišlo do številnih žrtev šele, ko je izbruhnil preplah. Preplah je torej najhujši sovražnik, ki človeka ne samo ponižuje, temveč mu prinaša tudi škodo.

3. Da bi se v primeru elementarnih nezgod, posebno pa pri obrambi pred letalskimi napadi preplah čimbolj uspešno zatrl, oziroma da bi se vsaj njegove posledice zmanjšale, je treba upoštevati sledeče ukrepe in navodila:

a) V prvi vrsti moramo spoznati nevarnosti, ki nam grozijo od elementarnih nezgod ali od letalskih napadov, da na ta način izključimo **iznenadenje, ki je glavni povzročitelj preplaha.**

b) Predvideti in spoznati moramo postopke, ki so najprimernejši za določeni primer nesreče, ki nas lahko doleti.

c) Pri pripravljalnih in skupnih vajah o zaščiti pred letalskimi napadi se mora vse prebivalstvo vaditi, da se privadi na red in disciplino, ki je najvažnejši činitelj za preprečitev preplaha.

Potrebno pa je, da so te vaje čimbolj stvarne in da imajo značaj resničnega delovanja sovražnega letalstva. Na ta način se bo prebivalstvo privadilo na streljanje, eksplozije, močno svetlobo žarometov, na hiter odhod v zaklonišča itd., posebno pa še ponoči.

č) Potrebno je, da se vsak posameznik tudi **individualno (osebno) disciplinira** in vadi posebno v pogledu **samoobvladanja**, tudi v najusodnejših trenutkih, tako da more v danem primeru pokazati kar največjo odpornost proti kakršnemu koli vplivu sovražnika ali izbruhu katastrofalnega preplaha!

Nadalje je potrebno, da se pri pouku prebivalstva držimo pravilne meje, t. j. da ne pretiramo in poveličujemo nevarnosti. To bi imelo za posledico, da bi se že pri prvem letalskem napadu pojavil pri množici preplah. Ne smemo pa tudi nevarnosti letalskih napadov podcenjevati, ker bi se ljudstvo privadilo na malouvažujoče vedenje ob napadih, kar bi lahko zahtevalo še večje žrtve.

Čeprav je točno, da so živci našega naroda močnejši od živcev bodisi katerega drugega naroda, moramo v primeru event. vojne upoštevati, da so v zaledju tudi osebe z rahlimi živci, in sicer žene, otroci in starci, ki bi jih lahko obvladalo vznemirjenje že pri prvem napadu, morda tudi moččen preplah z vsemi težkimi posledicami.

Zaradi tega je potrebno, da se posebno pri tem delu prebivalstva pripravi s pomočjo predavanj itd. zadosten odpor proti takšnim in podobnim slabostim, posebno pa je potrebno, da se ljudstvo disciplinira v pravilnem postopku in ponašanju v primeru letalskih napadov. »In disciplina salus populi« (rešitev naroda je v disciplini) — to je bilo že prepričanje Rimljanov v starem veku. V kolikor se je v sedanjem času temu izreku povečala značilnost in vrednost, pa lahko presodijo čitatelji sami.

Če sem s svojimi izvajanji uspel le v tem, da Vas vzpodbudim k tozadnevemu razmišljanju, sem s tem že dosegel cilj, ki sem si ga postavil.

Pehotni polkovnik

Janko J. Hamersak,

šef I. odseka direkcije za
pasivno zaščito komande
teritorialne vazdušne odbrane.

Pravilnik o zaščiti pred letalskimi napadi

(iz V. dela) SLUŽBA ZATEMNITVE

1. Splošna načela zatemnitve

(¹) Brž ko nastopi napeto razmerje s sosednjimi državami ali če se objavi pripravljeno stanje, mobilizacija ali vojna, odredijo upravna oblastva zatemnitev. Zatemnitev traja vsako noč neprenehoma od pričetka mraka pa do zore, dokler se po končani vojni ne preide v redno stanje.

Po objavi take odredbe se vsako noč obvezno zmanjša zunanja razsvetljava (poulična in izven poslopij) ter zasenčijo žarometi in svetila raznih vozil kakor tudi zatemnijo (zastrejo) okna, steklene strehe ipd. na poslopijih.

Na znak »alarma« se pogasijo še svetila, razen tistih, ki so potrebna za opravljanje raznih služb, za izvrševanje neogibno potrebnih in neodložljivih del ali za dajanje pomoči pri obrambi itd.; to razsvetljavo pa je treba zmanjšati na najpotrebnejšo mero in na primeren način čimbolj zakriti pred opazovanjem iz zraka.

Začetek in konec ugasitve svetil odredijo pristojni komandanti krajevne protiletalske obrambe, tam pa, kjer jih ni, pripada ta dolžnost predsedniku krajevnega odbora za zaščito pred letalskimi napadi, upravniku podjetja ipd.¹

(²) V splošnem razlikujemo pri zatemnitvi sledeče postopke:

- a) popolno pogasitev svetlobe (kjer je to mogoče);
- b) zmanjšanje jakosti svetlobe do skrajnih meja in
- c) tehnično maskiranje svetlobnih virov proti opazovanju iz zraka (zasenčenje, **zastiranje in prekrivanje** svetlobnih odprtín).

V večini primerov se pod b) in c) navedena postopka uporabljata sočasno, t. j. poleg zmanjšanja jakosti svetlobe se tehnično maskirajo tudi njeni viri.

(³) Zatemnitev je izvajati tako, da se svetloba v temi ne vidi iz daljave 500 m.

2. Postopek in uporaba zatemnitve v posameznih primerih

Mestna razsvetljava (električna in plinska) mora biti tako urejena, da jo je mogoče ravnati z enega osrednjega mesta. Razen tega mora biti razsvetljava razdeljena na ulično (zunanje) omrežje in na hišno omrežje, da se more po potrebi tudi ločeno zatemniti. Z vključitvijo reostatov (odporov) pri električni razsvetljavi (oziroma z zmanjšanjem množine dotekajočega plina pri plinski razsvetljavi) je mogoče po želji in potrebi razsvetljavo zmanjšati ali tudi popolnoma ugasiti. Zasebne avtonomne centrale spadajo v sistem popolnega ugaševanja z enega osrednjega mesta.

¹ Glede izvajanja zatemnitve je treba do nadaljnjega postopati po navodilih pod t. 15. pripomb omenjene **naredbe o zatemnitvi**, s katero je urejeno vprašanje zatemnitve v dravski banovini.

Dobro je, da se pripravi zamenjava plinske razsvetljave z električno in po objavi mobilizacije plinska razsvetljava izključi iz uporabe. Kjer je petrolejska razsvetljava za osvetljevanje ulic in trgov, je treba imeti posebno osebje, ki naj na dani znak preteče nevarnosti ugašuje oziroma prižiga ulične svetilke. Poleg ukrepov za zatemnitev nepremičnih svetilk v naseljenih krajih pa je treba zmanjšati do skrajnih meja tudi premična svetila (tramvajske in avtomobilske žaromete). Za motorna vozila se zlasti priporoča uporaba »neonskih svetilk«, za vsako vozilo po dve, in sicer večjo za sprednji del vozila, manjšo pa za zadnji del.²

Notranja razsvetljava, ki se glede na neogibne potrebe ne dá popolnoma ugasiti, mora biti maskirana z zastori ali pa z barvanjem, najboljše v motni modri barvi (ostale barve: zelena, rdeča, oranžna itd. pa se morejo uporabljati le v taki kombinaciji, da se dobi skladni par komplementarnih barv, ki zmanjšujejo vidnost svetlobe). Izložbe trgovin naj imajo spuščene roloje (brez kakršnih koli odprtih) ali pa nameščene zastore po zgornaj navedenih pogojih. Vse javne zgradbe (hoteli, kavarne itd.) morajo imeti tiskana navodila za zatemnitev, strežno osebje pa mora poznati ta navodila. Uporaba svetlobnih napisov in svetlobnih reklam je v času mobilizacije in vojne sploh izključiti.

Svetilke ulične razsvetljave morajo imeti potrebne zaslone ali pokrivala, ki zaslanjajo svetlobo navzgor v vertikalni smeri, na stranskih zaslonih pa reže, ki prepuščajo svetlobo le v določeni smeri.

Krajevna oblastva morajo izdati vsa potrebna navodila³ prebivalstvu in policijskim organom in organizirati nadzorstvo in kontrolo nad službo zatemnitve še v mirnem času, da bi se ta pomembna služba izvajala brezhibno, kadar se odredi zatemnitev.

Na splošno je v teh navodilih odrediti sledeče konkretne ukrepe in postopke:

(¹) Ob letalskem napadu je po danem alarmnem znaku treba v **vaseh in manjših mestih**, kakor tudi v posebej ležečih predmestjih večjih mest, pogasiti vse **zunanj**e luči. Organi javne varnosti, t. t. službe in organi krajevne protiletalske zaščite uporabljajo dobro zasenčene ročne svetilke, kakor tudi svetilke z »neonsko razsvetljavo«.

(²) V **večjih mestih** se na dani znak »alarma« ugasi vsa ulična razsvetljava. V obratu ostanejo le dobro zasenčene ulične svetilke, proti opazovanju od zgoraj zakrite orientacijske svetilke kakor tudi signali na najpomembnejših prometnih križiščih (n. pr. taki z »neonsko svetlobo«). Ko se naznani dejanski napad, je treba pogasiti vsa tista svetila, ki se ne dajo popolnoma in zanesljivo zatemniti.⁴

(³) Na **železniških postajah in parniških pristaniščih** je treba na dani znak »alarma« pogasiti vsa svetila, razen na uvoznih in izvoznih (ščitnih)

² Z nazivom »neonske svetilke« je po pojasnilu štaba teritorialne zračne obrambe razumeti napravo za proizvajanje tkzv. tleče svetlobe v steklenih ceveh, napolnjenih z določenimi plini in parami. Potrebna je napetost elektr. toka ca 7500 V, kar se doseže z vključitvijo transformatorja. Svetloba je motne blede-modre barve.

³ Ta navodila vsebuje **uredba g. bana o zatemnitvi** Mob. št. 463/1 z dne 18. maja 1940., veljavna za območje dravske banovine (»Službeni list« št. 234/42 iz l. 1940.).

⁴ Po čl. 1., odstavku (¹), tega dela pravilnika traja zatemnitev že od pričetka mraka dalje, enako tudi po **naredbi o zatemnitvi**. Ker je znak »alarma« tudi znak napada samega, se je treba v izogib pomotam ravnati po podrobnejših navodilih naredbe, II. del: posebne določbe.

signalih, na najvažnejših kretnicah in v postajnih t. t. uradih, kamor se namestijo zasenčena in iz zraka ne opazljiva svetila. Ko se pa naznani napad, se pogasijo še ta svetila; k uvoznemu in izvoznemu signalu železniške postaje pa se postavijo čuvaji z zasenčenimi svetilkami za dajanje signalov vlakom, ki prihajajo ali odhajajo.⁴

Uradniki delajo pri telegrafskih aparatih po potrebi z dobro zastrtimi ročnimi svetilkami.⁴

(¹) **V tovarnah in podobnih podjetjih** je treba na dani znak »alarma« pogasiti vse luči, ki se z drugimi sredstvi ne dajo dobro zasenčiti; stroji delajo z minimalno kapaciteto, najpotrebnejše osebe, ki stroje poslužuje, pa uporabljajo dobro zasenčene svetilke. Ko se pa naznani letalski napad, je treba pogasiti še te luči, stroji pa delajo le z minimalno silo.⁴

V tistih oddelkih podjetij in ostalih ustanov (laboratorijih, bolnišnicah, ambulancah ipd.), kjer se delo ne more prekiniti niti ob času napada, je treba poskrbeti za posebne svetlobo ne prepuščajoče zastore zadostne veličine na oknih ali pa za oknice; če je to zaradi večjih okenskih površin težko izvedljivo, je treba okna obarvati z rumeno-rdečo barvo, ki zmanjšuje vidnost.⁵

Pri pečeh za topljenje rude ali pri livarskih pečeh in podobnih napravah se dá izžarevanje svetlobe proti nebu in okolici zmanjšati z obširnimi nadstrešji iz pločevine in podobnega tvoriva. Da se omogoči neogibno potrebno zračenje ob času izliva, je treba na zgornjih delih ostrešja poskrbeti za primerne odprtine. Žar, ki nastane pri izlivu samem, se more maskirati tudi z raztrošenjem suhega peska ali koksovega prahu, ki je shranjen v posebni napravi za avtomatično raztrošanje, kadar je to potrebno.

Ker se industrijska podjetja posebno ponoči lahko opazajo zaradi svetlobe posameznih njihovih naprav (industrijski ognji, plavži itd.), so ta podjetja še ob mirnem času dolžna pripraviti vse, da čimbolj zmanjšajo vidnost take svetlobe. Vse naprave in instalacije se morajo preizkusiti, tudi glede na pogasitev svetlobe, in mora biti zagotovljeno njihovo takojšnje delovanje na dani znak.

V vsakem podjetju je treba dela razdeliti:

— na tista dela, ki se dajo prekiniti vsak hip brez škodljivih posledic in

— na dela, ki se ne morejo prekiniti, kakor n. pr. v livarnah, topilnicah, električnih centralah itd. Posebno važno je, da ima vsako podjetje, zlasti pa podjetje zunaj mesta, svoje opazovalnice in pa dobro zvezo s postajami za naznanjevanje nevarnosti.

(²) **Važne svetlobne prometne znake**, ki se uporabljajo tudi v mirnem času, torej ob navadnih razmerah, je treba pustiti v obratu še dalje; brezpogojno pa jih je treba dobro zasenčiti (zastreti, zasloniti), razen tistih, ki uporabljajo »neonsko svetlobo«. — To so signali, ulični jambori (semafori), ulični napisi, znamenja za postajališča, napisi na zakloniščih, označbe lekarn, rešilnih postaj itd.

⁵ Verjetno pomotal Z rumeno-rdečo barvo šip se zmanjšuje vidnost svetlobe le, če je v notranjosti istega prostora uporabljana svetloba take barve, ki z rumeno-rdečo barvo tvori skladno dvojico komplementarnih barv.

(⁶) **Svetila vozil.** Na vozilih se smejo uporabljati le za njihovo gibanje neogibno potrebna svetila, ki so v zadostni meri zasenčena; zadnja svetila morajo biti rdeča. Kadar se vozilo premika, mora imeti prižgano posebno luč, ki je tudi na zadnji strani vozila.⁶ Žarometi ne smejo metati nikake svetlobe nad obzorje; pramen svetlobe pa je treba tako oslabiti, da se po možnosti dá opaziti samo na daljavo 100 m, nikakor pa ne na daljave, večje od 500 m. Žaromete je treba prekriti tako, da prehaja svetloba le skozi vodoravno svetlobno režo, široko 5—8 cm, visoko pa 1 cm, ali pa se nanjo namesti močan filter v motno modri barvi. Najprimernejše za vozila so posebne »neonske svetilke«, nameščene na vozilu.⁶

Tramvajski žarometi smejo izžarjevati svetlobo samo v smeri prometa; na obe strani voza pa je treba namestiti zasenčene svetilke, ki omogočajo ugotovitev širine po tramvaju zavzetega prostora.⁷ Sprednje svetilke železniških vlakov je treba zasenčiti v toliki meri, da se morejo opaziti le iz prometne smeri in niso vidne iz višine 500 m.

Za svetila manjših vozil (motocikle, bicikle itd.) veljajo isti ukrepi. Steklo teh svetil je treba opremiti s prekrivalom, ki ima komaj opazljivo svetlobno režo, široko 4 cm, visoko pa 1 cm.

Vsa motorna vozila morajo vedno, kadar odhajajo na pot, imeti s seboj sredstva za zatemnitev.

Notranjo razsvetljavo v vlakih je treba prirediti v smislu vsega, kar je zgoraj navedeno.

3. Sredstva in ukrepi za zatemnitev in zastiranje svetlobnih odprtín

Kot sredstva za zatemnitev je mogoče uporabljati: znižanje električne napetosti, uporaba žarnic slabše svetlobne jakosti ali pa s posebno prirejeno svetlobo, prebarvanje s primernimi barvami in pa razne zaslone (iz stekla, platna, primernih žičnih mrežic, prevrtane pločevine itd.).

Vsi ti zasloni in barve morajo biti obstojni, odporni proti toploti, v kolikor je to potrebno, pri zunanji uporabi pa tudi odporni proti vremenskim vplivom.

Znižanje električne napetosti se sme odobriti samo, če niso na isto omrežje obenem priključeni tudi stroji in naprave, ki morajo ostati v obratu.

Vse svetlobne odprtine se morajo brezpogojno zastreti povsod, kjer zahtevajo delovni in stanovanjski prostori veliko množino svetlobe, kakor n. pr. veže kolodvorov, zborovalne dvorane, gostilne, gledališke dvorane, trgovine, če njihove izlozbe niso popolnoma oddeljene od njih prostorov itd. Za to zastiranje je mogoče uporabljati: oknice, roloje, zvite zavesa na poteg, lesene plošče, tkanine, lepenko, papir, pločevino itd.

Že obstoječe oknice in roloji na stavbah so zlasti primerni za zatemnitev, seveda če ne prepuščajo svetlobe. Varujejo namreč hkrati tudi okenške šipe razbitja ob manjših eksplozijah v bližini poslopj.

⁶ Za izvajanje zatemnitve pri vozilih je treba upoštevati **naredbo o zatemnitvi**, II. del: Posebne določbe, čl. 10., A., točka 6.

⁷ Tako zvane pozicijske luči.

Ostali zaslani (zastori ipd.), ki se nameščajo na okna, morajo biti zadosti veliki, da pokrijejo vse okno; razen tega morajo biti tudi pritrjeni, da jih veter ne more privzdigovati. Če pa ti zastori in zaslani ne zatemnjujejo oken v zadostni meri pri popolni sobni razsvetljavi, je treba zmanjšati svetlobo svetil v sobi ali lokalu.

Okna, steklene strehe in vrhne svetline se morejo pobarvati le v najpotrebnejši meri, pri čemer pa morajo biti sobe in lokali zadostno osvetljeni z dnevno svetlobo.

Učinek zatemnitve je treba preizkusiti v temnih nočeh tako, da se iz daljave opazuje, ali se svetloba v zatemnjenih prostorih opazi v hipu prižiganja in ugaševanja. To je najbolj mogoče ugotoviti z više ležečega okna nasproti poslopju ali pa, če je to mogoče, iz letala ob skupnih vajah. Zaradi tega se tudi priporočajo nočne vaje; nato pa je treba obvestiti o izidu prebivalstvo, da se ve poslej ravnati in se odstranijo zapaženi nedostatki v službi zatemnitve.

V poslopih, ki so občutljiva za požar, je treba uporabljati samo taka sredstva za zastiranje, ki niso vnetljiva ali pa so iz manj vnetljivega tvoriva.

Ob odpiranju vrat, ki držijo iz razsvetljenega prostora neposredno na prosto, ne sme svetloba prodirati v tej smeri. To je mogoče doseči na sledeče načine:

a) s pregrado, ki se more z vrati ali zavesami zapirati in tako popolnoma zatemniti; pri tem se seveda vhod in izhod ne smeta hkrati odpirati. Take pregrade morajo biti tako velike, da omogočujejo nemoten prehod;⁸

b) z zavesami ki jih je treba tako namestiti pred vrati prostorov z majhnim prometom, da se ne odpirajo hkrati z vrati;

c) z avtomatsko napravo, ki pri odpiranju vrat ugaša svetila v notranjih prostorih in vključuje zasilno razsvetljavo.

4. Ukrepi za povečanje varnosti prometa

Na najpomembnejših prometnih krajih (na cestnih prehodih, uličnih križiščih, postajališčih ipd.) je treba navpične in vodoravne ploskve robnikov po celem delu cestnega prehoda obarvati z belo barvo. Primerno je, da se te črte napravijo prekinjeno, s 50 cm vmesnega prostora. Ravno tako je treba označiti tudi prometne otoke. Stopnice v odprtih prostorih je treba označiti v smeri prometa z 20 cm široko cikcakasto črto. Drevesa, jambore, svetilke, ograje, mostove na nevarnih krajih, ulične ovinke, ogle ipd. je treba pobarvati z belim opleskom vsaj 1 m visoko. Prav tako je treba belo obarvati tudi avtomate, pošne nabiralnike itd.⁹ Barva pa mora biti odporna proti vremenskim vplivom in v temi dobro vidna.¹⁰

⁸ Tako zvana svetlobna zatvornica. Glej **naredbo o zatemnitvi**, II. del, Posebne določbe, čl. 10., B., točka 4.

⁹ Zelo priporočljivo je obarvati belo tudi krajne dele vozil, kakor blatnike, hladilnike avtomobilov itd. Belo obarvanje dela zadnjega blatnika pri kolesih pa **naredba o zatemnitvi** itak določa; gl. II. del, Posebne določbe, čl. 10., A., točka 6.

¹⁰ V ta namen je uporabljati tudi tk. zv. svetlobne barve.

Osebam, ki ponoči ne vidijo (nočna slepota), samim ni dovoliti gibanja po cestah, temveč le, če so v spremstvu.

Najzanesljivejša opreznostna odredba tako v mestih in podjetjih v splošnem kakor tudi v vsaki hiši je, če je pripravljeno določeno število rezervnih sredstev za razsvetljavo, kot n. pr. žepnih svetilk, petrolejk ali sveč. Toda vsa ta pomožna ali rezervna svetila morajo biti pri zunanji uporabi obložena s tvorivom motne modre barve, ki je zanesljivo pri-trjeno.¹¹

5. Odgovornost in nadzorstvo pri službi zatemnitve

(¹) Za pravilno zatemnitev (zastiranje) svojih poslopij so odgovorni lastniki ali upravniki teh nepremičnin. Za zatemnitev na javnih prostorih skrbijo občinska oblastva in mestna poglavarstva, za državne in vojaške urade pa njihovi predstojniki (starešine). Stanovalci v zasebnih hišah so odgovorni, če se ne ravna po predpisih in navodilih, ki so jih izdala upravna oblastva. Stanovalci so odgovorni za zatemnitev vseh prostorov, v katerih stanujejo, s svojimi sredstvi in so zavezani uporabljati tudi sredstva za zatemnitev, ki so kot last stanodajalca že v stanovanju.

Zatemnjevanje na stopniščih, v vežah, kletih in na podstrešjih spada med dolžnosti lastnika poslopja.

(²) Stroške za zatemnitev nosijo osebe, ki so za zatemnitev odgovorne. Vse mora biti pripravljeno tako, da se dá zatemnitev takoj izvesti.

(³) Začetek in trajanje zatemnitve odredijo krajevna upravna obla-stva.¹²

(⁴) Vsako motenje ali kvarjenje zatemnitve je prepovedano.

Vse določbe tega pravilnika se morajo takoj začeti izvrševati.

V Beogradu dne 9. julija 1940; Đ št. 21.344.

Minister za vojsko in mornarico,
armadni general

Milan Đ. Nedić s. r.

¹¹ Kot primerne optične filtre je uporabljati le prosojne snovi, ne pa prozornih, n. pr. pergamin, toda ne celofana.

¹² Po naredbi o zatemnitvi, I. del, čl. 3., odredi za območje dravske banovine za-temnitev g. ban in šele, če bi to ne bilo izvedljivo, po potrebi sreski načelniki in pred-stojniki državnih krajevnih policijskih oblastev.

Ne zavisí od naše volje, ali bomo ohranili mir na svojih mejah; vedno moramo biti pripravljeni. Ne vemo, kdaj bi morali braniti se; zato se pripravljajmo!

»GASILEC« izhaja vsakega 1. v mesecu in stane za člane letno 25 din, za čete in župe 30 din, za občine in druga oblastva ter zasebnike pa 40 din. Naročnina za ino-zemstvo 60 din. Posamezna številka stane 3.50 din. — List izdaja Gasilska zajednica za dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Franc Kramberger, mestni uradnik v Mariboru. — Urednik Franc Kramberger, mestni uradnik v Mariboru. — Tisk Tiskarne sv. Cirila v Mariboru, predstavnik Albin Hrovatin.

Gasilske in uniformske čepice izdeluje

P. S E M K O

krznar in izdelovatelj uniformskih čepic

Telefon 29-72

MARIBOR, ALEKSANDROVA C. 13

Telefon 29-72

Velika zaloga vseh potrebščin za gasilske uniforme - Priznано strokovno in solidno delo - Pri skupnem naročilu **znaten popust!** - Zahtevajte cenik

HRANILNICA

M E S T N A **LJUBLJANSKA**

je največji slovenski pupi-
larnovarni denarni zavod
Dovoljuje posojila na
menice in vknjižbe. Za vse
vloge in obveze hranilnice
jamči

Mestna občina ljubljanska

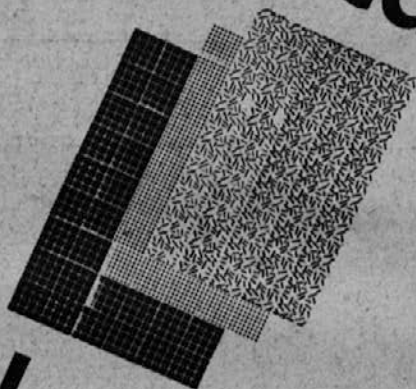
Prva pomoč za vsakočar

Gasilna brizgalna za vodo in peno
domači patentirani izdelek

Original
Pastor-Berglovka

PASTOR - Zagreb, Gundulićeva 9

Predilnica

in
tkalnica
a. d. Beograd

Ivornica Maribor

Brzozavi: Tkaona Beograd
Tkaona Maribor

Telefon: Beograd 20-988
Maribor 22-71

Poštni čekovni račun: Beograd 60.430